

ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ДЖЕБЕЛ ЗА ПЕРИОДА 2024 - 2028

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	стр. 3-4
1. ВЪВЕДЕНИЕ	стр. 5
2. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА	стр. 5-9
3. ТЕРИТОРИЯ И ФИЗИКО-ГЕОГРАФСКИ ОСОБЕНОСТИ.....	стр. 9-11
3.1. РЕЛЕФ И ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ.....	стр. 11-12
3.2. СВЛАЧИЩА.....	стр. 12-13
4. ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ.....	стр. 13
5. КЛИМАТ.....	стр. 13-16
6. ГОРИ.....	стр. 16-19
7. ВОДИ.....	стр. 19
8. МИНЕРАЛНИ ВОДИ.....	стр. 19-20
9. ТУРИЗИМ.....	стр. 20
10. НАСЕЛЕНИЕ.....	стр. 20-23
11. ИКОНОМИКА.....	стр. 23-31
12. ЗАЩИТЕНИ МЕСТНОСТИ.....	стр. 31-32
13. ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ.....	стр.32-35
13.1. ОПИСАНИЕ НА МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА ЕСЕТЕСТВЕНИТЕ НАХОДИЩА НА ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ УСЛОВИЯ В МЕСТООБИТАНИЯТА, КОЛИЧЕСТВО И СЪСТОЯНИЕ НА РЕСУРСИТЕ	стр. 35
13.1.1. СПИСЪК	стр. 35-49
13.1.2. ЗАКОНОВИ НАРЕДБИ	стр. 49-50
13.2. ДЕЙНОСТИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ И РАЗНООБРАЗИЕТО НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ	стр. 50-52
13.2.1. ВИДОВЕ ПОД СПЕЦИАЛЕН РЕЖИМ	стр. 52-54
13.3. ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ	стр. 54-56
13.4. ИЗБОР И РЕГЛАМЕНТ НА ТЕРИТОРИИ, КОИТО НЕ СА ЗАЩИТЕНИ, НО ИЗИСКВАТ ПОДХОДЯЩО УПРАВЛЕНИЕ С ЦЕЛ УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ В ТЯХ	стр. 56

13.5. МЕСТНИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ ЗА НАЧИНИТЕ НА ЗЕМЕПОЛЗВАНЕ
СЪОБРАЗНО ИЗИСКВАНИЯТА НА НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ И ПЛАНОВИТЕ
ДОКУМЕНТИ ОТ ПО-ВИСОКА СТЕПЕН стр. 56-57

14. ЗЕМЕДЕЛИЕ..... стр. 58-59

15. ИНДУСТРИЯ..... стр. 60-62

16. ПЪТНА МРЕЖА..... стр. 62

17. СМЕТОСЪБИРАНЕ И ОТПАДЪЦИ..... стр. 62-66

18. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ И РИСКОВЕ..... стр. 66-69

19. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ..... стр. 69-85

20. СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ стр. 85-87

21. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ..... стр. 87-89

22. SWOT..... стр. 89-91

23. ЗАКЛЮЧЕНИЕ..... стр. 91

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АСП Агенция за социално подпомагане

БВП Брутен вътрешен продукт

ГКПП Граничен контролно-пропускателен пункт

ГПОСВ Градска пречиствателна станция за отпадни води

ДЛ Държавно лесничейство

ДМА Дълготрайни материални активи

ЕК Европейска комисия

ЕС Европейски съюз

ЕСИФ Европейски структурни и инвестиционни фондове

ЗРР Закон за регионалното развитие

ИКТ Информационни и комуникационни технологии

ИСУН Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България

КИН Културно-историческото наследство

МОСВ Министерство на околната среда и водите

МИГ Местна инициативна група

МСТ Местен съвет по туризъм

НИРД Научноизследователска и развойна дейност

НКИД Националната класификация на икономически дейности

НПО Неправителствена организация

НПП Нетни приходи от продажби

НПР Национален план за развитие

НСИ Национален статистически институт

НЦТР Национален център за териториално развитие

НЧ Народно читалище

ОА Общинска администрация

ОЕТК Общоевропейски транспортен коридор

ООН Организация на обединените нации

ОПР Общински план за развитие

ОПРЧР ОП "Развитие на човешките ресурси"

ОС Общинска служба

ПЗС Преброяване на земеделските стопанства

ПП Произведена продукция

ПРСР Програма за развитие на селските райони

ПСОВ Пречиствателна станция за отпадни води

ПСПВ Пречиствателна станция за питейни води

ПЧИ Преки чуждестранни инвестиции

ПЧП Публично-частни партньорства

СЗР Северозападен район

СИП Социално-икономическите партньори

СИР Североизточен район

СПМН Средства за подслон и места за настаняване

СЦР Северен централен район

ТБО Твърди битови отпадъци

ТД Туристическо дружество

ТИЦ Туристически информационен център

ТСБ Териториално статистическо бюро

ЮЗР Югозападен район

ЮЦР Южен централен район

1. Въведение

Настоящата Програма за опазване на околната среда (ПООС) на Община Джебел за периода 2024-2028 г. е разработена в съответствие с изискванията на чл. 21, ал. 1, т.12 от Закона за местното самоуправление и местната администрация и чл. 79, ал.1 ал. 2 от ЗООС и се отнася за периода 2024 – 2028 г. Тя е средносрочен планов документ и съдържа основните цели, приоритети, дейности, сроковете за изпълнение и очакваните резултати.

При подготовката на документа са взети под внимание национални и регионални стратегически документи. Програмата е съобразена с действащите планове и програми за развитие на община Джебел, приети от Общински съвет - Джебел. ПООС е съобразена с функциите и правомощията на кмета на общината, съгласно действащото национално законодателство, с изискванията за добро управление и възприетите добри практики на местните власти в страните от Европейския съюз. Програмата е отворен документ, който може да се допълва и изменя.

2. Целите на програмата се свеждат до следното:

- Акцентиране върху най-важните екологични проблеми на общината;
- Сравняване и привеждане в унисон с националните и европейски приоритети;
- Обвързване на бъдещите проекти на общинска администрация и дейностите в програмата с националните, световни тенденции и стратегии по управление на околната среда;
- Създаване на организация за насочване на силите на общинските и държавни органи, частния и държавен бизнес, граждански сдружения, научни организации и гражданството към изпълнение на заложените в плана приоритетни мерки или за предотвратяване на нови замърсявания;
- Откриване на източници за финансиране (национални и международни програми, европейски фондове и др.).

Програмата обхваща четири годишен период – 2024 – 2028 г., като по този начин отговаря на изискванията за минимум три години, съгласно чл. 79, ал. 2 от ЗООС. По смисъла на същия закон, както Националната стратегия за околна среда, така и общинските програми за околна среда са средство за постигане на целите на закона и се разработват в съответствие с принципите за опазване на околната среда по чл. 3 от ЗООС. Програмата се основава на следните **основни принципи**:

Устойчиво развитие

Устойчивото развитие се дефинира като развитие, което „посреща потребностите на настоящото поколение без да е в ущърб на възможността, бъдещите поколения да посрещнат собствените си нужди”. То се постига посредством осъществяването на политики, при които се хармонизират и интегрират икономическото, социалното развитие и опазването на околната среда. Тази концепция предполага устойчив

икономически ръст, намаляване на бедността, справедливо разпределение на националното богатство, подобряване на общественото здраве и качеството на живот, като същевременно се намалява замърсяването на околната среда, предотвратяват се бъдещи замърсявания и се съхранява биологичното разнообразие.

Опазване на природните ресурси

Постигането на целите на устойчивото развитие изисква съблюдаването на принципа устойчиво използване на природните ресурси и принципа на заменяемост. Природните ресурси следва да се използват при условия и по начини, при които да се съхраняват екосистемите и присъщото им минерално, биологично и ландшафтно разнообразие. Моделите на потребление на възобновяеми ресурси следва да гарантират тяхното непрекъснато и ефективно обновяване, както и запазване и подобряване на качеството им. Невъзобновяемите ресурси следва да се използват рационално и разумно, включително и като бъдат налагани ограничения върху използването на стратегически и редки природни ресурси и тяхната замяна в потреблението с алтернативни ресурси и синтетични материали.

Принцип на превенцията и предпазливостта

Необходимо е да се даде предимство на предотвратяването на замърсяванията за сметка на отстраняването на екологичните щети, причинени от тях. Дейности, които съгласно принципа на предпазливостта, представляват потенциална заплаха за околната среда и човешкото здраве следва да се избягват.

Всяка една дейност трябва да се планира и осъществява така, че:

- да причинява минимални изменения на околната среда;
- да създава най-малък риск за околната среда и човешкото здраве;
- да се редуцира до възможния минимум използването на суровини и енергия при производството, дистрибуцията и потреблението на стоки и материали;
- да осигурява възможности за рециклиране, повторно използване и/или извличане на вторични суровини и енергия от отпадъците, генерирани от потреблението на продуктите;
- да се предотвратяват и ограничават отрицателните ефекти върху околната среда още при източника на замърсяване.

Принципът на предпазливостта се прилага посредством оценка на въздействието върху околната среда и използване на най-добрите налични технологии. Липсата на сигурни научни данни не следва да бъде възприемана като основание за непредприемане на мерки за предотвратяване на деградацията на околната среда, в случаи на потенциални или съществуващи въздействия върху нея.

Интегриране на политиката по опазване на околната среда в секторните и регионалните политики

Според този принцип е необходимо изискванията за опазване на околната среда да бъдат интегрирани в секторните политики и в тези на национално, регионално и местно равнище.

Субсидиарност на политиките

Този принцип се основава на децентрализиране на процеса на вземане на решения. Необходимо е все повече компетенции и отговорности да бъдат трансферирани в посока от централно към регионално и местно равнище. Органите на регионалното и местното управление са по-близо до проблемите и в някои случаи до правилните решения за справянето с тях.

Замърсителят плаща за причинените вреди

Замърсителят заплаща глоби и такси, ако извършваните от него дейности причиняват или могат да причинят натиск върху околната среда, или ако произвежда, използва или търгува със суровини, полуфабрикати и готови продукти, съдържащи материали, увреждащи околната среда. Замърсителят трябва да поеме екологичните разходи, за предприемане на превантивни мерки, ако в резултат на дейността му е възникнала непосредствена заплаха за екологични щети, както и за оздравителни мерки при настъпване на екологични щети.

Прилагане на чисти технологии

Необходимо е да се насърчава въвеждането на „чисти технологии“ и постепенно да се преустановява използването на технологии, които причиняват вредни въздействия върху околната среда. Следва да се прилагат „най-добри налични техники“ в индустрията и енергетиката по смисъла на Директива 96/61/ЕС за комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването, както и „добри земеделски практики“ в селското стопанство, съгласно дефиницията на Организацията за прехрана и земеделие на ООН (FAO).

Използване на икономически инструменти за опазване и подобряване състоянието на околната среда

Икономическите инструменти, които се използват за целите на екологичната политика е необходимо да включват стимули за въвеждане на съобразени с опазването на околната среда технологии, иновации, дейности и практики, и да предвиждат постепенно

премахване на субсидии, които подкрепят дейности, причиняващи вредни въздействия върху околната среда.

Потребителят плаща

Всеки, който ползва природни ресурси и услуги следва да заплаща реалната цена за тях и да покрие разходите за възстановяването им.

Споделена отговорност

Всички страни, които носят отговорност за замърсяване на околната среда трябва да участват в разрешаването на възникналите екологични проблеми.

Достъп до информация за околната среда

Компетентните органи следва да предоставят на обществеността информация за околната среда. Всеки има право на достъп до наличната информация за околна среда, без да е необходимо да доказва конкретен интерес.

Участие на обществеността във вземането на решения и достъп до правосъдие по въпроси на околната среда

На обществеността следва да бъде осигурена възможност да участва в процеса на вземането на решения за околната среда, както и да ѝ бъде осигурен ефективен достъп до правосъдие по въпроси на околната среда.

Основанието за правомощията на органите на местната власт по отношение на процесите на управление на околната среда се съдържа в Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА), в който е посочено, че местното самоуправление се изразява в правото и реалната възможност на гражданите и избраните от тях органи да решават самостоятелно всички въпроси от местно значение, които законът е предоставил в тяхна компетентност, включително в сферата на опазването на околната среда и рационалното използване на природните ресурси (чл.17, ал.1, т.8).

Специалният Закон за опазване на околната среда вменява на кметовете на общини функцията на компетентен орган по опазване на околната среда (чл.10, ал.1, т.6). Като такива, на тях са възложени редица задължения за управление на компонентите и факторите на околната среда на територията на общината (чл.15, ал.1).

В тази връзка, ПООС на община Джебел съдържа раздели, които са обособени по компоненти и фактори на околната среда и следват, както разпоредбите на специалните закони по околна среда, така и другите национални планове и програми, които се приемат в отделните сектори, като въздух, води, почви, отпадъци, шум. Поставен е акцент върху използването в максимална степен на наличните и потенциални благоприятни възможности, оползотворяването на природните ресурси чрез неутрализиране на заплахите, които средата поставя:

- преустановяване замърсяването на водите и почвите - изграждане на канализационни системи и съоръжения за пречистване на отпадъчните води;
- подобряване състоянието на екосистемите и биологичното разнообразие;
- развиване на екологосъобразно земеделие и отстраняване на факторите, водещи до деградация на почвите и влошаване на агротехническите им показатели;
- разширяване и усъвършенстване на системата за управление на отпадъците;
- намаляване замърсяването на атмосферния въздух и ограничаване на шумовите емисии.

Програмата за опазване на околната среда на община Джебел 2024-2028 г. е **документ с отворен статут**, с възможност за периодично допълване, доразвиване и разширяване на обхвата, в съответствие с настъпилите промени в приоритетите на Община Джебел, в екологичното законодателство и в стратегическото развитие на държавата, засягащо общината.

Избраният подход за разработването на Програмата, съответства на одобрените от Висшия експертен съвет на МОСВ методически указания. Основният използван инструментариум в разработката е стратегическото планиране, почиващо на социалноикономически, целеви, проблемен и SWOT анализи. ПООС поставя началото за решаване на екологичните проблеми, натрупани през последните години, чрез привличане на всички заинтересовани страни за участие с цел предприемане на действия за отстраняването им.

3. Територия, физико-географски особености

Според ландшафтното райониране, територията на община Джебел е разположена в Източнородопската подобласт. Физикогеографската структура на Източна родопската подобласт се характеризира с хълмист релеф, което я отличава от останалата част на Родопския масив. Средната надморска височина на подобластта е около 330м. Районът има подчертан хълмисто-ридов характер. Хълмистите земи обхващат 83% от територията му, а низините – 10%. От югоизточния склон на главното хидрогеографско било на Западните Родопи се отделя обезлесеният рид Жълти Дял, който служи за естествена граница между община Джебел и община Ардино и община Кърджали.

Склоновете на Жълти Дял се спускат стръмно към долината на река Арда и полегато към долината на река Върбица. Най-високият връх Алада се издига над безлесните урвести склонове на 1241 м височина. На югоизток от него се спуска широкият Устренски рид с най-висок връх Устра. Всеки анализ предполага безспорно включване на физико-географските особености като основа, върху която се надграждат другите елементи на разглежданата територия. Всичко това предполага анализът на състоянието да бъде извършен чрез прилагане и на т.нар. „Концепция за устойчиво социално - икономическо и екологично развитие на териториите“.

Известно е, че терминът „устойчиво развитие на териториите (регионите)“ се използва на практика за описване на социално-икономическото развитие на извънградските

области, които се намират в неизгодно от гледна точка на конкурентоспособност положение по отношение на територия, услуги, знания и възможности. В селските райони една дейност – земеделската - е не само сред основните фактори за развитие, но и някъде почти единствена. Но в съвременната икономика навсякъде неземеделските елементи постепенно придобиват все по-голямо значение. За да се осигури устойчиво развитие, чрез конкретни оперативни програми се осъществява структурна интервенция в подкрепа на земеделския бизнес, социалните общности и опазването на околната природна среда. Може да се говори за три вида „капитал“ в контекста на устойчивото развитие на селските райони, а именно:

(1) природен капитал - природният капитал включва природните ресурси (земя, вода, въздух, подземни богатства и др.). Изискването за устойчивост на този вид капитал означава да се опазват екосистемите, така че жизнената среда на идните поколения да не се влошава.

(2) материален капитал - материалният капитал включва материално - техническата и информационната база на икономиката като: инфраструктура; машини, съоръжения и сгради; форми на интелектуална собственост в бизнеса и др.

(3) социален капитал - социалният капитал се състои от човешкия капитал (хората с техните знания, умения и потребности), от формите на обединяване на общностите със социалните ценности и институции, от културните и морални ценности на хората. Умелото съчетаване на предимствата на всеки вид капитал и неутрализиране на слабостите на географското разположение са в основата на добрия анализ и план.

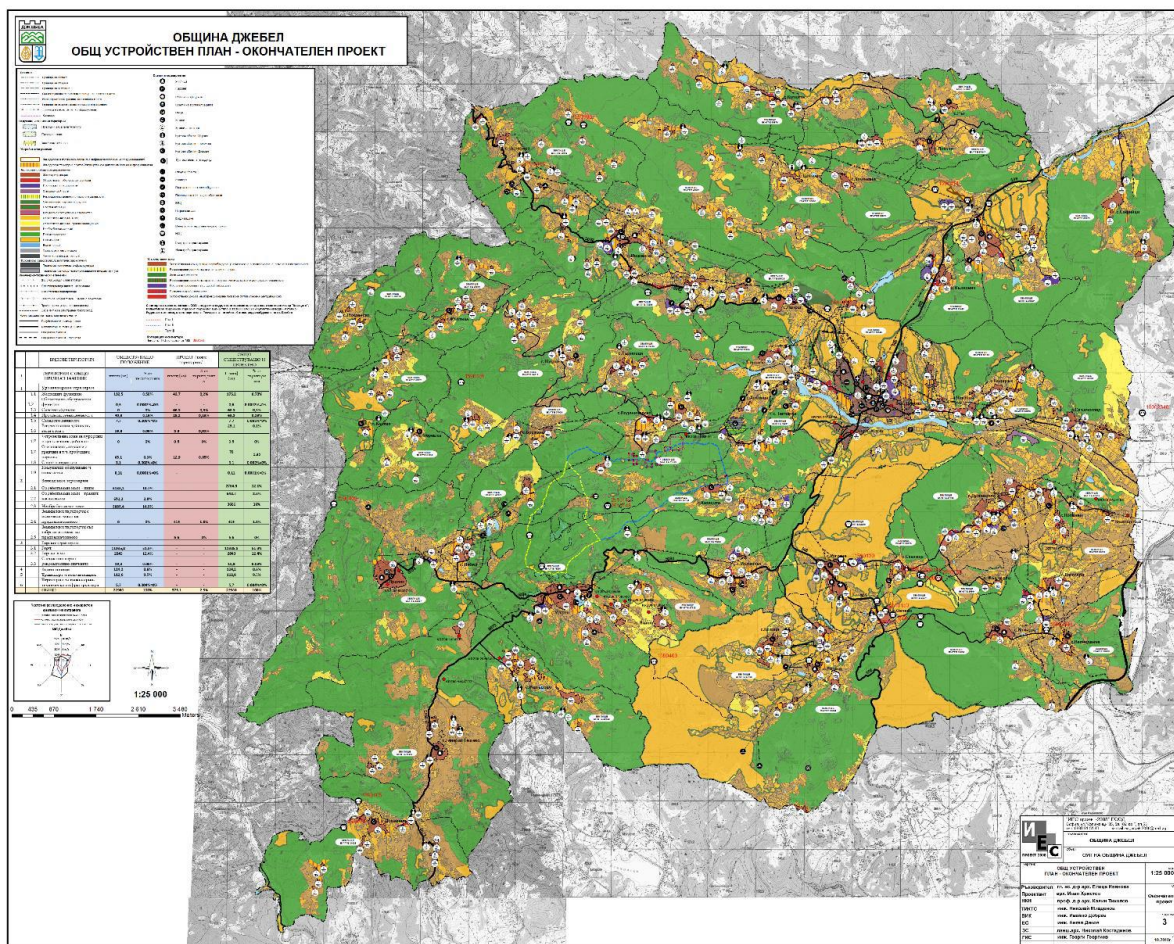
Нека видим най - напред как се разполагат една към друга и в какво съотношение са основните видове територии в границите на общината. Една сравнителна таблица /Таблица 1/ ще ни даде добра представа за това: Баланс на територията Общата площ на територията на общината е 229 079 дка. Разпределението на тази площ по видове фондове е следното:

Таблица 1: Териториална структура на община Джебел

	Общо	Земеделски фонд	Горски фонд	Населени места и други урбанизирани територии	Водни течения и водни площи	За добив на полезни изкопаеми	За транспорт
Дка	229 079	79877	139104	8001	1210	53	834
%		34.87	60.72	3.49	0.53	0.02	0.36

Източник: НСИ

Виждаме, че по-голямата част от територията на общината е заета от гори (60,72%). Земеделските земи заемат общо 79 877 дка, или 34,87 % от общата площ. Структурата на земеделските площи се доминира от обработваемата земя – 56,26 %, а мерите и пасищата заемат 20.34 % от общата площ на земеделските територии.

ФИГУРА 1. ОБЩИНА ДЖЕБЕЛ – ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН - КАРТА

3.1 Релеф и географско положение

Релефът на община Джебел е преобладаващо хълмист и планински, характерен за Родопите. Основните форми на релефа включват средно високи планини, долини и ниски хълмове. Районът е също така известен с наличието на множество долини и речни корита, което придава специфичен облик на пейзажа. Релефът на Джебел има съществено значение за развитието на селското стопанство и туризма в региона, като създава подходящи условия за планински и екотуризъм

3.2.Свлачища

Обща информация:

- В района на Джебел и околните населени места са регистрирани общо 7 свлачища.
- Свлачищата са разположени в различни части на общината, включително села като Воденичарско и Полянец, както и в различни квартали на град Джебел.

Дати на регистрация и изследвания:

- Най-старото регистрирано свлачище е от 20.05.1998 г., разположено в кварталите "Изгрев" и "Прогрес" на град Джебел.
- Най-новото регистрирано свлачище е от 08.06.2006 г., намиращо се в с. Воденичарско.
- Изследвания на свлачищата са провеждани през различни периоди, като последните изследвания са извършени през 2022 г. в с. Воденичарско.

Свлачища с най-често провеждани изследвания:

- Свлачището в с. Воденичарско (KRZ 08.11689-01) е обект на изследвания през 2006 и 2022 г., което предполага, че този обект изисква повишено внимание и мониторинг.
- Свлачищата в Полянец също са обект на продължителни изследвания, последното, от които е през 2020 г.

Приложения и карти:

- За всяко свлачище има налични карти и съответни приложения, които вероятно съдържат детайлна информация за характера на свлачището, обхвата му, и мерките за стабилизиране.
- Приложенията варират по брой, като най-много са свързани със свлачището в с. Воденичарско.

		джебел		Търсене	
Свлачище	Местоположение	Дата на регистрация	Карта	Изследвания	Приложения
KRZ 08.11689-01	с. Воденичарско, път KRZ 2061 /III-508, Джебел – Рогозче/ – Телчарка – Воденичарско	08.06.2006	карта	08.06.2006 09.05.2022	3
KRZ 08.20746-01	гр. Джебел, кв. "Изгрев"	20.05.1998	карта	20.05.1998	1
KRZ 08.20746-02	гр. Джебел, кв. "Прогрес"	20.05.1998	карта	20.05.1998	1
KRZ 08.20746-03	гр. Джебел, кв. 17, ул. "Върбица"	03.04.2000	карта	05.11.2004 27.07.2020	2
KRZ 08.20746-04	гр. Джебел, кв. „Прогрес“, път KRZ 2061 Джебел – Воденичарско	09.02.2015	карта	09.02.2015 29.05.2018	4
KRZ 08.57412-01	с. Полянец, път KRZ 2026 /III-508 Джебел – Рогозче/ – Душиново – Полянец – мах. "Китка" при km 7+176	28.04.2005	карта	28.04.2005 27.04.2015 27.07.2020	4
KRZ 08.57412-03	с. Полянец, път KRZ 2026 /III-508 Джебел – Рогозче/ – Душиново – Полянец – мах. Китка при km 7+375	27.04.2015	карта	27.04.2015 27.07.2020	4

4. Географско положение

Територията е разположена на площ от 229 079 км., като община Джебел се нарежда на последно място по големина в област Кърджали. На север граничи с община Ардино и община Кърджали, на изток с община Момчилград, на запад с община Неделино и община Златоград, на юг с община Кирково. Във физико-географско отношение територията на община Джебел се включва в Източно-родопската комплексна физикогеографска подобласт на Рило-Родопската област.

5. Климат

В климатично отношение територията на община Джебел се намира в континентално-средиземноморската климатична област. Климатът на община Джебел е преходно-средиземноморски. Най-характерните белези на този тип климат са топлото лято и меката зима (януарските температури са над 0oC), сравнително малката годишна температурна амплитуда, есенно-зимният максимум на валежите и липсата на ежегодно устойчива снежна покривка.

Средната стойност на годишната температура на въздуха в община Джебел варира в границите между 11,0 °C и 13,0 °C. Средните юлски температури са около 24 °C, а средните януарски температури за общината са около 0 °C.

По данни от метеорологична станция – Джебел регионът на общината се характеризира с голяма продължителност на слънчево греене - 2240-2249 часа с максимуми за месеците юли и август.

Графиката по-долу предоставя климатични данни за района на Джебел в рамките на една година, като показва основни показатели като температура, валежи, влажност и скорост на вятъра за 2024-та година.

Температура и влажност:

- **Червената линия** представя среднодневните температури, които варират значително през годината. Зимните месеци (януари и февруари) са по-студени, със средни температури около 5-10°C, докато най-топлите месеци са юни, юли и август, където температурите достигат и надминават 30°C.
- **Синята линия** показва относителната влажност на въздуха, която е по-висока през по-студените месеци (около 70-80%) и намалява през лятото, когато влажността спада до около 30-40%. Този спад през топлите месеци е типичен за континенталния климат, при който по-високите температури често са съпроводени с по-ниска влажност.

Валежи:

- През годината се наблюдават различни нива на валежите. Март и май са най-влажните месеци, с валежи над 30 мм. През останалата част на годината валежите са значително по-малко, като летните месеци (юли и август) се характеризират с почти никакви валежи.
- Може да се отбележи, че май е особено дъждовен месец, вероятно свързан с пролетните бури.

Вятър:

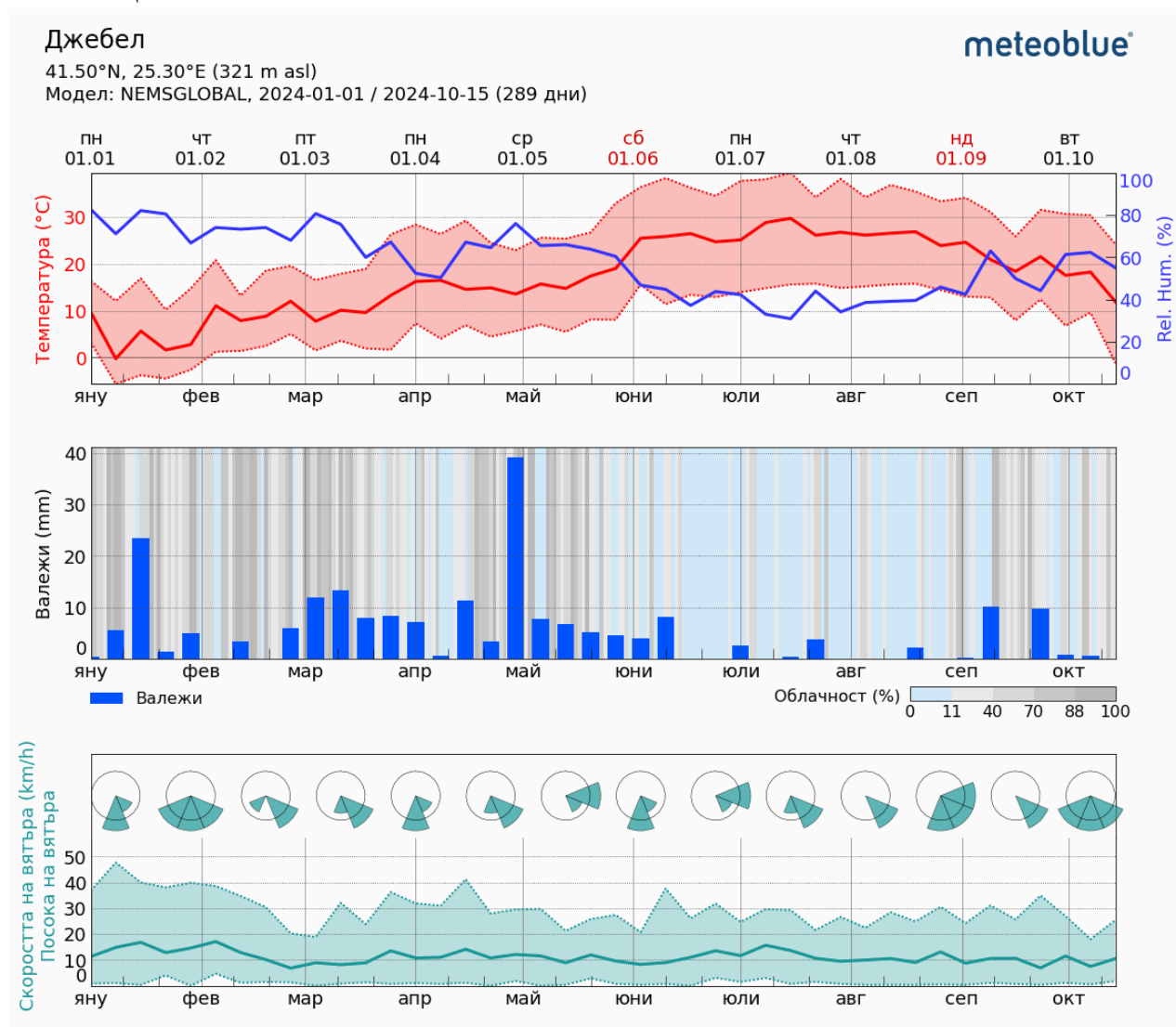
- Диаграмата за скоростта на вятъра показва средна скорост около 10-15 км/ч през по-голямата част от годината, без значителни отклонения. Най-силни ветрове се наблюдават през пролетните месеци (март и април), когато скоростта на вятъра достига 20-25 км/ч.
- Показани са и преобладаващите посоки на вятъра, които варират според сезона, но няма ясно изразена доминираща посока през цялата година.

Облачност:

- Графиката за облачност показва значителна вариация в облачността. Най-облачно е през зимата и началото на пролетта, докато летните месеци са най-ясни, с минимална облачност (приблизително 10-20%).

Тази информация ясно демонстрира сезонната динамика на климата в района на Джебел, с топли и сухи лета и прохладни, влажни зими. Тези климатични условия са типични за регионите с континентален климат, където има ясно изразени сезони.

ТАБЛИЦА 1

Преобладаващите ветрове са североизточните, югозападните и северните. През студеното полугодие често духат ветрове с фьонове ефект, а през топлото полугодие фьонове ветрове се явяват във вид на суховеи.

Регионът на община Джебел се характеризира със средногодишно количество на валежите - 824 мм, значително над средното за страната. Максимумът на валежите е през месеците декември, януари, февруари и март, което се дължи на преходно-средиземноморския климат. Минимумът на валежите е през месеците юни, юли и август, като понякога настъпват продължителни засушавания. Снежната покривка пада през първата половина на декември, януари и февруари, но не се задържа дълго. Общо за района над 40 % от валежите падат през периода ноември-февруари. През целия летен сезон регионът получава средно 130 мм валеж.

По същия начин "Среднодневният минимум" (плътна синя линия) показва средната минимална дневна температура. Горещите дни и студените нощи (пресечени червени и

сини линии) изразяват средната дневна температура в най-топлия ден и средната-нощна температура в най-студената нощ от месеца за последните 30 години. За планиране на вашата ваканция можете да очаквате средните температури, но се пригответе за най-горещите и на-студените дни.

Графиката показва броя на слънчевите дни, тези с разкъсана облачност, облачните и валежните дни. Дни с облачност под 20% се приемат за слънчеви, с облачност между 20 и 80% за такива с разкъсана облачност и с над 80% за облачни.

В най-високите части на Жълти дял, където има ограничени площи широколистни гори са разпространени кафяви горски почви. В ниската част на долината на река Върбица върху речните наноси са развити азонални алувиални почви, които се отличават с лек песъклив-глинест състав.

6. Гори

Естествените гори в региона на община Джебел са издънкови – от зимен дъб, блатун, космат дъб, келяв габър и др. По изкуствен път са създадени големи комплекси от иглолистни култури – главно от черен и бял бор. По поречието на Джебелска река са създадени и тополови култури. Най-масовите залесявания в участъка са извършвани в периода 1960-1970 година, като залесяването е комбинирано с различни противоерозионни технически мероприятия - баражи, каменни прагове, биоплетове.

Наследство - биологично разнообразие, защитени територии и културно-исторически дадености

Общината има значително културно – историческо и природно богатство, което е предпоставка за устойчиво развитие на множество дейности в сферата на туризма и спорта. Потенциалът за развитие на тези сектори е огромен и при целенасочени мерки и политика биха се превърнали в едни от основните източници на доходи на населението и общината.

Едни от най-значимите природни и исторически забележителности включват средновековната крепост **Устра**, разположена на около 10 км от Джебел. Тази крепост, с внушителни каменни стени, е важна археологическа и туристическа атракция, привличаща много посетители през годината. През 2021 г. с Договор №РД 11-00-251/01.10.2021 г. Министерството на културата предоставя безвъзмездно за управление на Община Джебел археологическата недвижима културна ценност „Средновековна крепост Устра“.

Друга уникална природна забележителност е **Античната гробница Хамбар кая**, разположена в близост до града. Тази скална гробница е свидетелство за богатата история на района и привлича туристи, интересувани се от древни цивилизации и култури.

Освен историческите обекти, природата около Джебел е изключително красива. **Лебедовите езера**, където растат естествени водни лилии, са една от основните природни забележителности на региона. Защитената местност **Вековните борове** също е важна за съхраняването на биологичното разнообразие.

Общината е известна и с пейзажни феномени като **Счупената планина**, които създават възможности за еко-туризъм и активен отдих сред природата.

На територията на общината, се намират два защитени природни обекта:

- Резерват **“Калето”** - скални образувания върху площ от 224 дка в землището на с. Устрен. Там се намира и средновековната крепост "Устра".
- Резерват **“Чамлъка”** – най-малкият от четирите резервата, разположени в Източните Родопи. Площта му е едва 30 дка. Разположен е в землището на с. Воденичарско и отстои на около 800 м от кариерата за добив на перлит, в близост до природния феномен “Счупената планина“.

С Протоколно решение от 18.04.2024 г. на комисия назначена на основание чл. 38, ал. 1 от Закона за защитените територии (ЗЗТ) в изпълнение на Заповед №23/08.03.2023 г. на директора на РИОСВ – Хасково, са предложени на министъра на околната среда и водите два водопада за приемане като природни забележителности:

- Водопад „Марф“ – в землището на с. Ридино и с. Желъдово, общ.Джебел, обл. Кърджали с обща площ 20 дка.
- Водопад „Герме бунар“ – в землището на с. Желъдово, общ.Джебел, обл. Кърджали с обща площ 1 дка.

Историческа обвързаност

Потенциал: На територията на общината са съхранени многобройни следи от времето на траките и римското владичество-многочислени тракийски светилища, скални гробници, крепости, следи от римски път към прохода Маказа и др. Регистрирани са 19 обекта с национално и местно значение: тракийските скални гробници при с. Воденичарско, тракийската и средновековна крепост при с.Устрен, тракийските скални гробници, винарските камъни и тракийските крепости при с. Рогозче, крепостта, скалните гробници и светилища при с. Овчево.

Потенциал: Следните археологически обекти могат да станат гръбнак на културно-историческия туризъм на територията на община Джебел:

- **Средновековната крепост “Устра”** е археологически паметник с национално значение. Крепостта се намира в Устренския рид на Западните Родопи в

подножието на вр. Устрен (1015 м). Съществува хипотеза, че тук е била столицата на тракийското племе „Одриси“. Крепостта е държавна собственост с обща площ от 2 дка, като площта, предназначена за консервационна намеса е около 200 кв. м. Крепостта е интересен археологически паметник, разположен в живописна и уникална природна среда.

- **“Маласар“ – тракийска, късноантична и средновековна крепост**, намираща се в землището на с. Воденичарско - археологически паметник с местно значение, паметник на културата, държавна собственост, с площ около 1 дка.
- **Антична скална гробница “Хамбар кая“ с. Воденичарско** – археологически паметник с национално значение, държавна собственост, има налична археологическа документация. Площта, която заема е около 1 дка, площ предназначена за консервационна намеса – 100 кв.м. Настоящата функция е за посещение на туристи.
- **Скална гробница с. Воденичарско** – археологически паметник с национално значение, държавна собственост, има налична археологическа документация. Площта, която заема е около 1 дка, а площта предназначена за консервационна намеса – 150 кв.м.
- **Православен храм "Св. св. Кирил и Методий" в Джебел** – действащ храм, който продължава да е основен за християнската общност. През 2024 г. храмът отбелязва 90 години от своето освещаване, като се радва на подновен интерес от местната общност и туристи
- **Мюсюлмански храмове (джамии)** – Джебел и околните села разполагат с няколко активни джамии. По-значими са джамията в самия град Джебел и джамии в селата Душинково, Великденче, Мишевско, Папрат, Устрен, Припек и др., където се организират редовни религиозни събирания. Шейх баба теке, разположено в Джебел, е също важно религиозно и историческо място за поклонение на мюсюлманите.

Вековни дървета (Таблица 2), обявени за защитени от Закона за защита на природата без обявена защитна територия около тях са :

Таблица 2. Вековни дървета

№	Българско наименование	Латинско наименование	Документ за обявяване	Землище	Община	Област
1.	Летен дъб	<i>Quercus robur</i>	197/11.03.1987 г.	с. Мишевско	Джебел	Кърджали
2.	Благун	<i>Quercus frainetto</i>	896/24.11.2014 г.	с. Софийци	Джебел	Кърджали
3.	Летен дъб	<i>Quercus robur</i>	197/11.03.1987 г.	с. Телчарка	Джебел	Кърджали

4.	Цер	<i>Quercus cerris</i>	197/11.03.1987 г.	с. Плазище	Джебел	Кърджали
----	-----	---------------------------	----------------------	------------	--------	----------

7. Води

Основна речна артерия на територията на общината е река Върбица. Средното течение на реката минава през територията на общината и е с обширно алувиално дъно, което на места се стеснява. Речната мрежа на р. Върбица е асиметрична. Отляво се вливат дълги, добре развити реки. Режимът на реките се характеризира с ясно изразени средиземноморски характеристики. Наблюдават се чести и високи речни прииждания предимно от дъждовен произход. Влиянието на средиземноморските въздушни маси обуславя и по-високия зимен и по-малкия лятно-есенен речен отток. Характерна особеност е, че намаляването на летния отток няма характер на устойчиво маловодие.

В района на с. Лебед преди много години в резултат на разместване на земните пластове са се формирали две естествени тектонски езера с растящи в тях естествени диви лилии. Мястото е красиво, в близост има борова гора, а на около 500 м е подходът към средновековната крепост на Устра.

8. Минерални води

На територията на община Джебел е разположено находище на минерална вода „Джебел“, намиращ се в кв. Боровец, гр.Джебел. В резултат на сондаж е каптиран минерален хипотермален извор с температура 33°C. Водата е слабо минерална и с много добри питейни качества. Минералните води с подобна физико-химическа характеристика са подходящи при лечение на чернодробно-жлъчни заболявания, стомашно-чревни заболявания, гастрити и язвена болест, бъбречно - урологични заболявания и обменно -ендокринни заболявания: подагра, диабет и затлъстяване.

С Решение № 43 от 8.02.2011г. Министърът на околната среда и водите е предоставил за срок от 25 години на община Джебел безвъзмездно за управление и ползване находището на минерална вода. В настоящия момент се извършва балнеоложка оценка, която да очертае възможностите за използване на минералната вода.

С оглед използване на водата за обществени нужди и поради проявен интерес от захранване на обекти в гр. Джебел с цел изграждане на инфраструктура за отдих, с общински средства е изграден довеждащ тръбопровод до резервоар в чертите на гр. Джебел. Също така, в момента се строи закрит плувен басейн с минерална вода в централната част на града. Приключено е изграждането на водопроводната мрежа за минерална вода в рамките на града със съответните водопроводни отклонения с цел осигуряване възможност за бъдещо включване при реализация на инвестиционни намерения с обществени нужди. Град Джебел е с добре изградена техническа

инфраструктура, има капацитет да се развие материална база за спорт и отдих като СПА-центрове, хотели със СПА процедури и други.

9. Туризъм

Туризмът е идентифициран като един от най-основните приоритети в развитието на общината и в тази връзка се разработват редица инфраструктурни, социални, културни и инвестиционни проекти и програми за превръщането на Джебел в един довършен туристически модел.

Община Джебел има значителен потенциал за развитие на туризма и през годините полага последователни и целенасочени усилия в посока превръщането на Джебел в атрактивна и предпочитана туристическа дестинация.

Общината ни предоставя уникални възможности за практикуване на различни видове туризъм, които включват: селски, културно - исторически, приключенски, еко, уикенд туризъм, а за бъдеще има перспектива за развиване, също така и на балнео, спа, уелнес туризъм.

10. Население

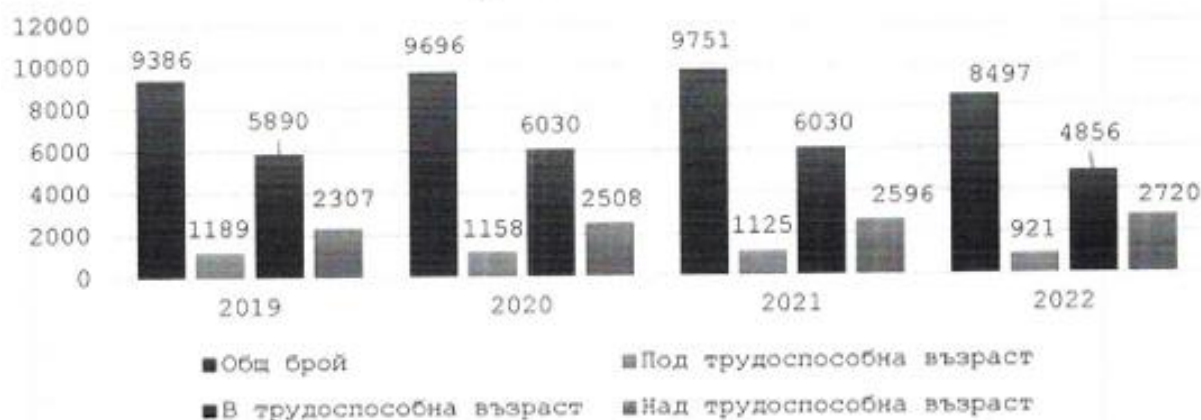
Населението на община Джебел е приблизително 8,837 души според оценките за 2023 г. Етническият състав е доминиран от турци, които представляват около 75% от населението, докато българите съставляват около 25%. Религиозната структура е също така преобладаващо мюсюлманска, с над 82% от населението изповядващи ислям. Населението на общината застарява, като значителен процент са хора над 65 години. Младите хора често мигрират към по-големи градове или чужбина, което допълнително усложнява демографската ситуация.

Демографска характеристика на населението

Националните и общеевропейски тенденции за намаляване и застаряване на населението в национален мащаб не подминават и община Джебел. Демографската ситуация в общината е отражение на социално-икономически и културно-исторически фактори. Съществена роля за демографския анализ играят раждаемостта и смъртността, миграцията, браковете и разводите, етническа, религиозна, полово – възрастова и образователната структура на населението в общината.

Ето и фигура 6 за населението в община Джебел за периода 2019 - 2022г. в трудоспособна възраст и Таблица 3 за механичен прираст

Население в Община Джебел за периода 2019-2022 г.

Области	Механичен прираст, 2019			Механичен прираст, 2020			Механичен прираст, 2021			Механичен прираст, 2022		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Кърджали	5888	2905	2983	3696	1939	1757	2031	1128	903	3053	1497	1556
Джебел	959	476	483	363	199	164	141	79	62	224	95	129

Таблица 3 Механичен прираст

Половината от населението в трудоспособна възраст е съсредоточено в градовете, чиито население съставлява около 1/3 от общия брой в Община Джебел. На база на резултатите от проучване на общественото мнение (при анкетирани 1,21 % от населението на Джебел) се констатира, че този процент е нарастващ -58,76 %, което извежда предпоставки за наличие на миграционни процеси в Общината, което се потвърждава от положителна тенденция, която, по данни на НСИ, се наблюдава по отношение на този наблюдател.

Община Джебел през годините, беше най-малката по население община в Кърджалийска област, но от 1-2 години, поради цитираното по-горе нарастване на населението с по 6% годишно, изпревари община Черноочене по брой на населението. Както отбелязахме още в началния коментар, общината (а и цялата област) отбелязват ръст на населението, в контраст с националните тенденции към бързо намаляване.

Естественят прираст, както в Общината, така и в област Кърджали е отрицателен, с пик през 2021г. , който надхвърля шест пъти равнищата от 2019г., което съответства и национален мащаб, в условия на пандемия. През 2023 в Община Джебел се наблюдава възстановяване на естествения прираст в размер на 24 % спрямо 2021г.

Броят на мъжете и жените в община е приблизително равностоеен с разлика от 1% -1,5% в полза на мъжете (за разглеждания период) като същата тенденция се наблюдава и при лицата в трудоспособна възраст, като там разликата е 13 % (в съотношение между мъже и жени) за периода. Приблизително 35 % от цялото население на община Джебел и 45 % от населението в трудоспособна възраст е съсредоточено в град Джебел.

Разбира се, някои негативни тенденции, наблюдавани както в национален аспект, така и характерни за европейските страни по отношение на тяхното демографско, социално и икономическо развитие, се забелязват и в общината. Това се отнася основно до бързото застаряване на населението – което се дължи не толкова на увеличената продължителност на живот, колкото на заселилите се в общината възрастни граждани от двата пола. Това предвещава все по-трудно заместване на излизащите в пенсия хора от работоспособната възраст от малобройните по-млади поколения.

Макар демографската тенденция последните години да е положителна, в проведеното проучване жителите на общината поставят ОБЕЗЛЮДЯВАНЕТО на първо място (с 51% посочили това) сред проблемите на общността. А на въпроса „Кои са основните демографски и социални проблеми на община Джебел?“ – отговорът „Миграция на млади и образовани хора“ посочват цели 89 %.

По показателя средна продължителност на живота имаме добри показатели - община Джебел, респективно област Кърджали, са едни от водещите в България. Това се дължи навярно на преобладаващия планински релеф, наличието на по-чист въздух, продукти и природа като цяло. Средната продължителност на живот на населението за 2012–2014 г. е 75,49 г. при 72,48 за мъжете и 78,50 г. за жените. (НСИ).

Ако разглеждаме данните за цялата област, ще забележим сериозни различия по отделни райони. За съжаление, тенденцията за застаряване е постоянна и вероятно ще продължи, но с по - малки темпове и през следващите години, освен ако не се предприемат мерки на национално ниво за задържане на хората в България. Няма преки мерки, които категорично да повлияят нивото на раждаемост – то се променя под влиянието на редица фактори, които правят живота в нашата страна по-сигурен, даващ възможност за развитие и реализация на населението, както и добри перспективи за поддържане на европейски стандарт на живот.

При сравнение на отделни общини и селища изпъкват миграционните процеси - вече не само от по-малките градове към по-големите, но и обратно – от големите към малките и селата (в отделни региони, разбира се). Предполага се, че тази тенденция ще се запази и в следващите години. Тази посока може да се промени с прилагане на подходящите мерки, но трябва да е ясно, че за промяна на тази тенденция се изискват в по-голяма степен национални решения и то с дългосрочна перспектива. Въпреки това, на принципа на подхода отдолу - нагоре, локални мерки и решения имат място и в програмата за реализация на ПИРО Джебел.

Общината е сред средно населените общини в Южна България – около 41 човека на квадратен километър или почти 1,5 пъти по-рядко населена от средните стойности за България. Тя е с по-малка плътност от други общини от Кърджалийска област, като например Кърджали, но по-голяма от община Крумовград. Това обикновено (макар и не винаги) е предпоставка за по-слабо развитие, която трябва да бъде преодолявана с развиването на други потенциални възможности. При тези ниски стойности на плътност на населението не е чудно, че повечето села в общината са малки и много малки (до 99 или до 199 човека).

Таблица 4: Население в трудоспособна възраст

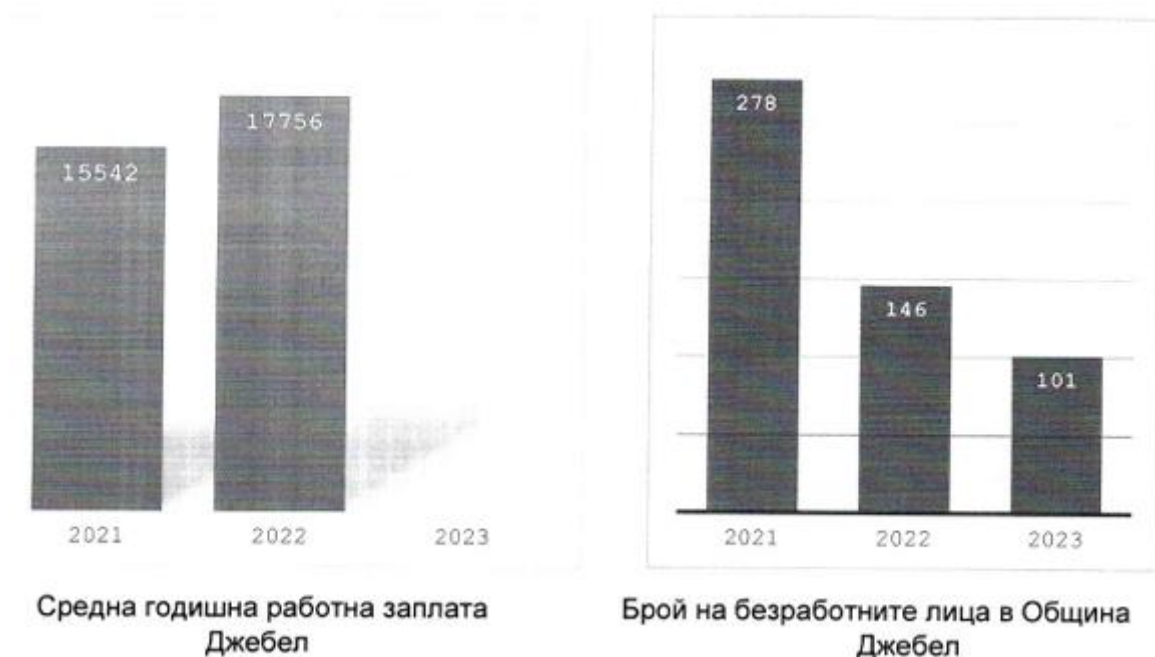
	2021				2022				2023			
	Общо	Мъже	Жени	градове	Общо	Мъже	Жени	градове	Общо	Мъже	Жени	градове
Общо	9751	4910	4841	3391	8497	4179	4318	3081	8837	4323	4514	3131
Под трудоспособна възраст	1125	572	553	505	921	441	480	457	904	428	476	444
В трудоспособна възраст	6030	3232	2798	2218	4856	2605	2251	1937	5013	2676	2337	1940
Над трудоспособна възраст	2596	1106	1490	668	2720	1133	1587	687	2920	1219	1701	747

11. Икономика

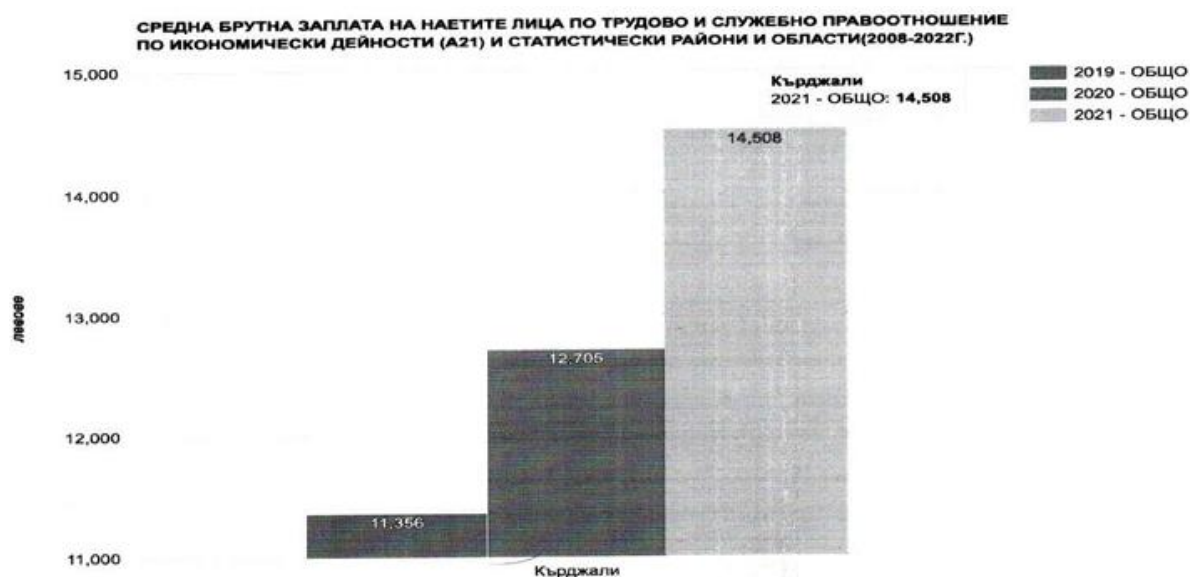
Обща характеристика

Община Джебел е една от малките български общини и като такава е силно зависима от социално-икономическата среда, която се формира и от съседните общини. Община Джебел е в група, чието равнище на социално - икономическо развитие е малко под средното за страната, без обаче да попада сред общините в критично състояние. Нейната икономика не функционира в затворена системата, а като част от общата икономика на областта и дори на страната. Регионалните икономически показатели оказват влияние върху тези на местно ниво. Ето защо, един анализ може да открие особеното, местното, което се отличава от регионалното. Но също и обратно, да се установи, че определени характеристики на общинската икономика са отражение на националните и областните. За да се открият тези зависимости и връзки, по - надолу са изследвани няколко ключови макроикономически показатели и на регионално и национално ниво, като: средна работна заплата, Ниво на безработица и др.

Фигура 7 и Фигура 8 Средно годишна работна заплата и безработица в Джебел

Работната заплата е основен източник на доходи за населението на общината и предпоставка за жизненото му равнище. Откроява се ръст в средната годишна работна заплата на наетите по трудови правоотношения в област Кърджали, който е в размер на 11 % на годишна база, като за 2021г. увеличението е близо 22 % спрямо 2019г. (НСИ).

Фигура 9.Средна брутна заплата на наети лица по трудово и служебно правоотношение

Промислени предприятия

Най - напред трябва да се посочи, че община Джебел отдавна не е типично селска община със силни традиции в земеделието. Тя е една от най-малките български общини, която разви сериозно индустрията през последното десетилетие и днес индустрията – „Вторият сектор“, по редица определения – изпреварва много селското стопанство както като общ принос в икономиката на общината, така и като заетост на работната сила. (В индустрията са заети над 63% от работещите – повече от всяка друга община в областта и дори повече от областния град.)

Това намира отражение и в един нов феномен – появата на предприятия, които не са „микро“ или „малки“ – по статистическото определение за това – а средни, при типичните за селските общини микро-предприятия. И тук, на територията на общината се намират предимно микро предприятия с до 9 заети лица – 171 бр. а от останалите влизат в категорията малки предприятия – 8 бр. – и от няколко години насам вече и средни – 6 на брой. Но тези само 6 предприятия – под 3% от общия брой – са ангажирали над 64 % от работещите и произвеждат повече продукция, отколкото всички други 179 – малки и микро предприятия.

Преработващата промишленост е водещ структуроопределящ сектор в местната икономика на община Джебел, което определя стопанският профил на общината като индустриално аграрен с преобладаващо водещо място на промишлеността.

Едни от структуроопределящите предприятия на територията на община Джебел са:

„Кяшиф“ ЕООД с предмет производство на машиностроителни изделия. Предприятието произвежда хидравлични цилиндри. Следва да се посочи, че предприятието е с изградена самостоятелна инсталация за снабдяване и ползване на природна газ.

Фирмите „Идеалфешън“ ООД, Стоун текстайл ООД, Текстил интернешънъл ООД и Флаштекстил ООД с предмет производство на облекло за вътрешния и външния пазар.

Предприятие „Мусан“ ООД с предмет месопреработване;

Предприятие „Пашов“ ООД с предмет млекопроизводство;

Услуги

Основната дейност в сферата на услугите е в търговията, ресторантьорството, хотелиерството, комунални услуги. Този сектор се развива динамично.

Сферата на услугите в община Джебел се развива с устойчиви темпове. Това се дължи на няколко отрасли с обслужващ характер, които се развиват изключително успешно през последните години. Това са отраслите: „Транспорт, складиране и пощи“, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ и един от определящите отрасли в сектора на услугите - търговията. В отрасъл „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ са съсредоточени най-голям относителен дял от заетите в сектора на услугите. Транспортно - географското положение на общината предполага устойчиво развитие на този отрасъл в близко бъдеще. Необходимо е активизиране усилията на общините и местната общност за подготовка на проекти и инициативи в сферата на търговията и туризма, който е с

голям, но нереализиран потенциал. Община Джебел притежава необходимите природни ресурси и предпоставки за развитие на туризъм, които може да ги превърне в отправна точка за печеливш бизнес.

Търговската мрежа в града включва – 60 броя търговски обекти, от които:

- магазини за хранителни стоки – 20 броя, магазини за нехранителни стоки – 25 броя;
- и заведения за обществено хранене – 15 броя.

Фирми осъществяващи обществен превоз на територията на община Джебел със седалище в гр. Джебел и селата:

- „Джебел туризъм“ ООД;
- „Евротранс – РС“ ЕООД;
- ЕТ „ФИС- Филчо Кехайов“.

Таксиметрови услуги извършват 14 физически и юридически лица.

Сектор услуги е най динамичният отрасъл от икономиката на общината. Икономическата активност е в пряка зависимост с относителните показатели за заетост и безработица на територията на Община Джебел. Също така, всяка промяна в демографския фактор неминуемо се отразява на икономическия и бизнес климат на местно ниво.

Чуждестранни инвестиции

Друг важен показател за икономиката е дялът на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ). Тук отново се забелязва спад в сравнение с годините преди кризата, но през последните години отново има ръст. Традиционно ПЧИ на територията на общината е от мигранти или роднини или свързани с територията и хората инвеститори, което до голяма степен крепи и подпомага региона.

Международни инициативи:

Инвестиционните намерения в общината са изграждане на места за настаняване, свързани с културно-историческия, балнеоложкия и уикенд туризъм.

Но едно допълнително важно обстоятелство, което следва също да се отбележи по отношение на настоящия икономически анализ, са икономическите и социални последици върху местната, националната и световната икономика вследствие на пандемията от корона вирус (COVID -19). Прогнозите са за нова икономическа криза, която се очаква да бъде по-тежка от тази през 2008-2009-та г. Това ще доведе до силни затруднения на ниво отделна фирма и дори на домакинство и ще засили икономическото неравенство на микро и на макро ниво. Това следва да се вземе предвид при определяне на мерките и индикаторите за оценка в плановия период на ПИРО Джебел.

Сектор услуги е най-динамичният отрасъл от икономиката на общината. Икономическата активност е в пряка зависимост с относителните показатели за заетост и безработица на територията на Община Джебел. Също така, всяка промяна в демографския фактор неминуемо се отразява на икономическия и бизнес климат на местно ниво.

Селско стопанство

Развитие на устойчиво селско стопанство е сред приоритетите на Южен централен район. Сред мерките в тази област са: преодоляването на технологичното изоставане и

повишаване общата производителност;внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура;инвестиции в пчеларство, както и в животновъдство и биологично производство;повишаване конкурентоспособността на селскостопанския сектор професионално обучение и информационни дейности на заетите в селско стопанството.

В общата площ на територията на Община Джебел се включват :

76 486 дка. земеделски фонд
139 104 дка. горски фонд
8 001 дка. урбанизирани територии
2 097 дка. други територии

Земеделският фонд включва:

56.26% обработваема земя и 20.34% мери и пасища.

Земеделската земя в общината по данни на ОС „Земеделие и гори“- Джебел е 76 486 дка / отчетен размер на използваната земеделска площ (ИЗП) или една трета от общата площ на общината. По начин на трайно ползване 45.5% са ниви, 41.5% – ливади, пасища и мери, 8.3% – трайни насаждения.

Средният размер на използваната земеделска площ в община Джебел е 3.1 дка при среден размер за страната от 101.3 дка.

Стопанствата, които обработват над 300 дка ИЗП са 5 бр. и обхващат 3% от общата ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 23 038 бр. (17588 до 3 дка) обработват 69,3% от ИЗП.

Преобладаващия дял на малките парцели земя определено спъват конкурентоспособността на отрасъла.

<u>Показател</u>	<u>Данни</u>
Земеделски земи, дка	37300
Обработваеми земи, дка	7000
Пустеещи земи, дка	30330

Растениевъдство

Даденостите в общината – малки и разпокъсани площи за тютюнопроизводство и изключително ръчния труд не позволяват да се създадат сдружения на тютюнопроизводителите при изгодни икономически условия.

Като тенденция се очертава драстичен и траен спад в тютюнопроизводството, вследствие неговата нерентабилност, което от своя страна води до естествена липса на заинтересованост от страна на населението на общината за ангажиране в този отрасъл. За сравнение през 2019 г. са били сключени 25 договора за производство и продажба на тютюни, а през 2020 г. вече са 19 договора. От реколта 2019 г. са произведени и изкупени общо 13959 кг. тютюн.

Отглеждат се почти всички зеленчукови култури за задоволяване собствените нужди на домакинствата. На територията на общината има условия – подходящи земеделски площи за отглеждане на зеленчукови култури. Като по-значителни са налице насаждения от царевича за зърно, фасул, картофи, домати, пипер, дини, пъпеши, краставици.

През последните години се засилва и оранжерийното производство, като по програма „Млад фермер“ са създадени по площ 0.8 ха оранжерийни конструкции.

Отглеждането на овощни култури в община Джебел е все по-застъпено в сравнение с близкото минало, когато бе със символичен характер, основно за лично самозадоволяване. Отглеждат се сливи – 4.6 ха, ябълки – 4.4 ха, орехи – 2ха, круши 0.8 ха, праскови – 0.5 ха, череши – 2.2 ха, кайсии 0.5 ха, лозя – 2.4 ха .

Животновъдство

Животновъдството е втори основен подотрасъл на селското стопанство в общината, профилиран главно в областта на говедовъдството, овцевъдството и птицевъдството. Броят на животните по групи за последните години бележи ръст при говеда, овце и птици в частния сектор.

	ОБЩО
ГОВЕДА	2019
КРАВИ	4280
ОВЦЕ	3230
КОЗИ	6940
ПТИЦИ	1200
ПЧЕЛНИ СЕМЕЙСТВА	29

Горско стопанство

Горските територии включват площта на Държавния горски фонд и Общински горски фонд и заемат 143 485 дка. Стопанисват се от Държавно горско стопанство “Момчилград”, участък Джебел към Регионална дирекция по горите „Кърджали”.

Разпространени са следните дървесни и храстови видове:

широколистни – бук, зимен дъб, благуна, цер, червен дъб, летен дъб, габър, орех, бреза, явор, клен, ясен, липа, трепетлика, тополя, полски бряст, върба;

иглолистни – бял и черен бор, смърч, бяла мура, веймутов бор, дървовидна хвойна.

Общата площ на горския фонд в община Джебел е 139 104 дка, от които 125 753 дка са заети от гори, а площта на горските пасища е 4 892 дка. Горският фонд в община Джебел се стопанисва от Държавно горско стопанство Момчилград, Горско-стопански участък „Джебел”.

Естествените гори в участъка са издънкови – от зимен дъб, блатун, космат дъб, келяв габър и др. По изкуствен път са създадени големи комплекси от иглолистни култури – главно от черен и бял бор. По поречието на Джебелска река са създадени и тополови култури. Горските площи на територията на община Джебел са от помощ за развитие на животновъдството чрез разрешената за паша площ от горския фонд. Добивът от горски плодове, билки и диворастващи гъби осигурява допълнителни приходи за местното население.

На територията на горския фонд се намират два защитени природни обекта: - Резерват “Калето” - скални образувания върху площ от 224 дка в землището на с. Устрен. Там се намира и средновековната крепост "Устра". - Резерват “Чамлъка” –най-малкият от четирите резервата, разположени в Източните Родопи. Площта му е едва 30 дка . Разположен е в землището на с. Воденичарско и отстои на около 800 м от кариерата за добив на перлит, в близост до природния феномен “Счупената планина” . Надморската му височина е 450 м, има североизточно изложение и наклон около 15 градуса.

Основната скала е пясъчник, почвата е канелена горска. Създаден е с цел съхраняване на естествената черноборова гора – реликтен остатък от старата растителност, която в момента е обиколена от широколистни горски формации.

Енергоснабдяване

Електроснабдяването в региона е отговорност на "Електроразпределение Юг" (част от групата EVN България), което покрива цялата област. Инфраструктурата за електроснабдяване включва мрежа от преносни и разпределителни линии, които обслужват както домакинствата, така и индустриалните потребители.

Основни предизвикателства:

- Амортизирана инфраструктура: В някои по-отдалечени райони на общината е налице остаряла инфраструктура, която изисква модернизация.
- Чести прекъсвания на електрозахранването: Това може да се дължи на атмосферни условия, аварии или амортизация на съоръженията.
- Енергиен дефицит в пикови моменти: При зимни условия или при голямо потребление е възможно да се наблюдава повишено натоварване на мрежата.

Статистически данни

- Средната загуба на електрическа енергия в преносната мрежа за регионите, обслужвани от EVN, е около 7-8% (по данни от 2023 г.).
- Покритието на населението с електроснабдяване в общината е около 99%.

Възможности за подобрене:

- **Инвестиции в модернизация на електроразпределителната мрежа:** Подмяна на старите трансформатори и подобрене на съществуващите преносни линии.

- **Развитие на възобновяеми енергийни източници:** Инсталиране на соларни панели и вятърни турбини на подходящи терени в общината.

Топлоснабдяване

Топлоснабдяването в община Джебел се осигурява предимно чрез индивидуални отоплителни решения като печки на дърва и въглища, електрически уреди и климатични системи. Към момента няма централизирана топлоснабдителна система, каквато съществува в по-големите градове на България.

Основни предизвикателства:

- Ниска енергийна ефективност на сградния фонд: По-голямата част от жилищата в общината са построени преди десетилетия и не отговарят на съвременните стандарти за енергийна ефективност.
- Високи разходи за отопление: Използването на дърва и въглища, както и на електрически отоплителни уреди, води до значителни разходи за домакинствата.
- Замърсяване на въздуха: Изгарянето на въглища и дърва е основен източник на замърсяване с фини прахови частици през зимния сезон.

Възможности за подобрене:

- Изграждане на местни отоплителни станции на биомаса: Те могат да осигурят централно отопление за обществени сгради и жилищни блокове.
- Саниране на сградния фонд: Инвестиции в подобряване на изолацията и енергийната ефективност на старите сгради.
- Програми за подмяна на старите отоплителни уреди: Подкрепени от европейски или национални програми за подобряване на енергийната ефективност.

Газоснабдяване

Текущо състояние и инфраструктура:

Към момента в община Джебел не е развита централизирана газоснабдителна мрежа. Газификацията на региона е ограничена поради редица фактори, включително ниската гъстота на населението и относително високите разходи за изграждане на мрежа в по-малките населени места.

Основни предизвикателства:

- Високи инвестиционни разходи: Изграждането на газопреносна инфраструктура изисква значителни инвестиции, които трудно могат да бъдат оправдани в малки общини.
- Липса на местни доставчици и разпределителни мрежи: Без наличието на подходяща инфраструктура, доставките на природен газ остават затруднени.
- Ниско търсене: Малките мащаби на населението и ниската концентрация на индустриални обекти правят газификацията по-малко икономически изгодна.

Възможности за подобрение:

- Регионално партньорство за газификация: Възможно е създаване на регионална програма за газификация в партньорство с по-големи общини или частни инвеститори.
- Развитие на алтернативни източници на енергия: Насърчаване на използването на пропан-бутан и други по-лесни за транспортиране горива, които могат да заменят твърдите горива в домакинствата.

Изводи и препоръки:

Инвестиране в модернизация на електроснабдителната инфраструктура: Необходимост от подобряване на електропреносната мрежа с оглед намаляване на аварията и загубите.

Насърчаване на енергийно ефективни и екологично чисти отоплителни решения:

Разработване на програми за замяна на старите печки на дърва и въглища с по-екологични варианти.

Развитие на възобновяеми енергийни източници и местни решения за отопление:

Общината може да се възползва от европейски и национални фондове за насърчаване на използването на възобновяеми източници на енергия.

Анализ на възможностите за частична газификация: Партньорства с други общини или частни инвеститори за проучване и евентуално развитие на локални решения за газификация или използване на по-достъпни горива като пропан-бутан.

12. Защитени местности

Защитените местности са ключов ресурс за развитието на екотуризма и играят важна роля в опазването на биологичното разнообразие на региона.

На територията на общината се намират следните защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии(ЗЗТ):

- **Резерват “Калето”** – скални образувания върху площ от 224 дка в землището на с. Устрен. Там се намира и средновековната крепост „Устра“;

- **Резерват “Чамлъка”** - най-малкият от четирите резервата, разположени в Източните Родопи. Площта му е едва 30 дка. Разположен е в землището на с. Воденичарско. Надморската му височина е 450 м. Създаден е с цел съхраняване на естествената черноборова гора – реликтен остатък от старата растителност, която в момента е обиколена от широколистни горски формации.

Санитарната сеч е предвидена във всички насаждения и култури, в които са установени заболели и повредени дървета.

Екологичният ефект от предвидените лесовъдни мероприятия се изразява в следното:

- увеличава се залесената площ , което е от значение, както за подобряване на общата продуктивност на гората, така и за подобряване на микроклимата в района;

- извършването на огледните и санитарни сечи ще подобри качеството на дървостойките и здравословното им състояние;

- ще се увеличат защитните, водоохранителните и водорегулиращите функции на насажденията, а така също и условията за растеж.

На територията на горскостопанските участъци на територията на община Джебел не се наблюдават масово активни ерозионни процеси.

Потенциалното газоснабдяване на населените места в общината ще позволи замяна на твърдите горива за битово отопление и намаляване на финните прахови частици, отделяни при изгарянето на твърди горива.

13. Лечебни растения

Настоящият Раздел „Лечебни растения“ към ПООС на община Джебел е разработен на основание чл.50, т.3 от Закона за лечебните растения (ЗЛР) и чл.79, ал.1 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС). Спазени са изискванията на действащото в момента законодателство по отношение на биоразнообразието и лечебните растения, в т.ч. и изискванията на чл. 55 от ЗЛР относно съдържанието на раздела.

С раздела „Лечебни растения“ към Общинската програма по опазване на околната среда се цели да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързаните с тях компоненти на околната среда, с цел задоволяване потребностите от лечебни растения на населението. В последните години значително нараства интереса към лечебните растения. Те са били и си остават ефективно средство при лечението на редица заболявания. Растенията са достъпна и евтина суровина за приготвянето на лечебни препарати, чайове, напитки и др. Съществуващата в страната икономическа криза принуждава значителен брой хора да събират билки и плодове с търговска цел. Съгласно ЗЛР, лечебните растения на територията на Република България се използват съгласно принципите за устойчиво ползване и един от подходите, които позволява прилагането на този принцип е планиране и контролиране на ползването на полезна биомаса от диворастящите популации на лечебните растения. Основните принципи при планиране на ползването на лечебни растения са:

- минимално ползване на проблемни видове;
- използване на щадящи способности и техники за събиране;
- сигурно и ефективно първично преработване за реализация и ползване на базата на разработен планов документ.

В тази връзка раздел „Лечебни растения” в ОПООС на община Джебел повишава своето значение като документ, осигуряващ устойчиво ползване на тези ценни природни ресурси.

От билките с търговско значение добивани от горския фонд в по-големи количества се събират: шипка, жълт кантарион, мащерка, липов цвят, смрадлика и др., а най-често култивираните видове лечебни растения са: диланка, медицинска ружа, мента, маточина, бял трън, градински чай и по-рядко бял риган, татул, жълт мак и други.

Те намират приложение в медицината, българското домакинство, използват се за хранителни и козметични цели и др. В последните години, обаче, тяхното използване се увеличава, най-вече поради износа към други страни и те придобиват икономическо значение, поради търговските цели, за които се използват.

България е единствената страна в ЕС, която има специализиран Закон за лечебните растения и две свързани с него наредби. Според изискванията на чл.50, т.3 от Закона за лечебните растения (ЗЛР) за опазване и устойчиво ползване на лечебните растения към общинската програма за опазване на околната среда се разработва специален раздел "Лечебни растения", което е задължение на кмета на общината.

Цел:

Целта на настоящия раздел „Лечебни растения“ е запазване на ресурсите от съществуващите видове лечебни растения на територията на община Джебел. Той урежда управлението на дейностите по опазването и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки.

Задачи:

- Опазване на лечебните растения в естествените им находища;
- Поддържане и съхранение на екосистемите съдържащи лечебни растения;
- Опазване на естествените местообитания на лечебните растения.

Съгласно националното законодателство, Кметът на общината ръководи изпълнителната дейност на общината във връзка с ползването, опазването и култивирането на лечебните растения, като:

- организира изпълнението на дейностите по отношение на лечебните растения, включени в общинската програма за опазване на околната среда;
- издава разрешителни за ползване на лечебните растения от земи, гори, води и водни обекти - общинска собственост;
- издава удостоверения за билките от култивираните лечебни растения и предоставя на министъра на околната среда и водите информация за нуждите на мониторинга и кадастъра на лечебните растения за териториите, намиращи се под негова юрисдикция.

Нормативи:

1. Закон за лечебните растения

2. Наредба №2 от 20.01.2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, издадена от МОСВ.

3. Наредба №5 от 19 юли 2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки, посл. изм. ДВ бр.66 от 10.08. 2018 г., издадена от Министерство на здравеопазването и Министерство на околната среда и водите.

Според ЗЛР разделът „Лечебни растения” към ОПООС е планов документ за опазване и устойчиво ползване на ресурсите от лечебни растения в общината.

Съгласно чл. 46 от ЗЛР Кметът ръководи изпълнителната дейност на общината във връзка с ползването, опазването и култивирането на лечебните растения, като:

1. Организира изпълнението на дейностите по отношение на лечебните растения, включени в общинската програма за опазване на околната среда;
2. Издава разрешителни за ползване на лечебните растения от земи, води и водни обекти - общинска собственост;
3. Издава удостоверения за билките от култивираните лечебни растения;
4. Предоставя на Министъра на околната среда и водите информация за нуждите на наблюдението и оценката на лечебните растения и на създаването и поддържането на специализираните карта и регистър за тях.

13.1. Описание на местоположението на естествените находища на лечебни растения, условия в местообитанията, количество и състояние на ресурсите

Предвид факта, че Община Джебел не поддържа регистър на лечебните растения, тъй като количеството, което се събира от тях на територията ѝ е ограничено, информацията за наличните количества е оскъдна. Община Джебел се намира в Източните Родопи и се характеризира с разнообразен релеф, мек климат и богата флора. Тези природни условия създават благоприятна среда за растежа на множество лечебни растения и диворастващи плодове, които имат стопанско и културно значение за местното население. Територията на община Джебел попада в Източно-Родопската комплексна физикогеографска подобласт на Рило-Родопската област. Горският фонд в общината се стопанисва от Държавно горско стопанство Момчилград, Горско-стопански участък „Джебел“. Естествените гори са предимно издънкови – от зимен дъб, блатун, космат дъб, келяв габър и други широколистни видове. По изкуствен път са създадени иглолистни култури – главно от черен и бял бор. По поречията се срещат и тополови насаждения.

Преобладават лечебни растения по тревисти места, пътища и храсталаци, които се използват предимно за лечебни цели. Точна количествена оценка за ресурсите от популациите на лечебните растения в представения по долу списък не може да се даде, поради липса на изготвена методика за тяхното наблюдение и оценка.. Най-широко разпространени са следните видове лечебни растения:

13.1.1. Списък

Списък на лечебните растения, определени като такива с приложение към Закона за лечебните растения, срещащи се в земеделски земи, гори и в границите на населените места, собственост на Община Джебел.

1. Маточина (<i>Melissa officinalis</i>) 	Местообитание: Храсталаци и влажни места, край пътища; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
2. Жълт кантарион (<i>Hypericum perforatum</i>) 	Местообитание: Сухи тревисти, каменисти и храсталастни местообитания; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
3. Мащерка (<i>Thymus vulgaris</i> и <i>Thymus serpyllum</i>) 	Местообитание: Тревисти места, пътища, храсталаци Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
4. Бял равнец (<i>Achillea millefolium</i>) 	Местообитание :Тревисти места, ливади, планински и горски райони, между храсти, необработваеми площи Разпространение на вида : по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

5. Градински чай (<i>Salvia officinalis</i>) 	Местообитание: Тревисти места, пътища, храсталаци Разпространение на вида: на петна Статут на вида: не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата
6. Глухарче (<i>Taraxacum officinale</i>) 	Местообитание: Край потоци, по ливади и тревисти места из целия район Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
7. Черен оман (<i>Symphytum officinale</i>) 	Местообитание : По влажни места, из ливадите край реките, като бурен край огради и пътеки Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

8. Мечо грозде (<i>Arctostaphylos uva-ursi</i>) 	Местообитание : Вирее по сухи, каменливи места, както и в <u>иглолистни гори</u>. В България се среща във всички планини на надморска височина между 1500 и 2900 m. Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
9. Върбинка (<i>Verbena officinalis</i>) 	Местообитание : Тревисти и буренливи места Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
10. Здравец обикновен- (<i>Geranium macrorrhizum</i>) 	Местообитание: Сухи тревисти места, обработваеми и необработваеми площи Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

11. Синя жлъчка (<i>Cichorium intybus</i>) 	Местообитание: Сухи тревисти места, обработваеми и необработваеми площи Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
12. Планински очиболец (<i>Potentilla crantzii</i>) 	Местообитание: Из влажните ливади, замочурените места и торфищата, но също по каменисти места в пред планинския и планинския пояс на всички наши планини. Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
13. Родопски силивряк (<i>Haberlea rhodopensis</i>) 	Местообитание: вирее на скалисти места, влажни и сенчести. Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

14. Бръшлян (<i>Hedera helix</i>) 	Местообитание: Гористи местности, в населени места Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
15. Къпина (<i>Rubus caesius</i>) 	Местообитание: Из храсталаци, като подлез в широколистни гори, на територията на сечища, пожарища, край пътища Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
16. Обикновена шипка (<i>Rosa canina</i>) 	Местообитание: Среща се във всички населени места от територията на общината Разпространение на вида: По единично, на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
16. Сградлика (<i>Cotinus coggygria</i>) 	Местообитание: По сухи и каменисти почви из храсталаци и дъбови гори Разпространение на вида: на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата

17. Черен глог (<i>Crataegus pentaguna</i>) 	Местообитание: По сухи и каменисти почви из храсталаци и дъбови гори Разпространение на вида: на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата
18. Великденче (<i>Veronica</i>) 	Местообитание: Горски покрайнини, под дъбове Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
19. Живовляк – едролустен (<i>Plantago major</i>) 	Местообитание: По тревисти места, покрай пътища и насипи; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
20. Горската ягода (<i>Fragaria vesca</i>) 	Местообитание: Расте по тревисти и каменливи места, из храсталаци и из градини Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Под режим на опазване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

21. Червеното подъбиче (<i>Teucrium chamaedrys</i>) 	Местообитание: Расте по тревисти и каменливи места, из храсталаци и из градини Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Под режим на опазване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
22. Камраника, пелин (<i>Artemisia annua</i>) 	Местообитание: Пелинът расте по тревисти и каменливи места, из храсталаци, из градини, необработени места и развалини. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
23. Мащерка (<i>Thymus serpyllum</i>) 	Местообитание: Тревисти места, пътища, храсталаци Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

24. Коприва обикновена – (<i>Utrica dioica</i>) 	Местообитание: Влажни и богати почви Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
25. Лайка - (<i>Matricaria chamomilla</i>) 	Местообитание: По ливади, поляни, край пътища из целия район; Разпространение на вида: На групи, на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата
26. Теснолистен живовляк- (<i>Plantago lanceolata</i>) 	Местообитание: По тревисти места, покрай пътища и насипи; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
27. Полски хвощ (<i>Equisetum arvense</i>) 	Местообитание: По влажни места, ниви и ливади, по насипи край реките, по-рядко в гори до към 1600 м н.в. Разпространение на вида: - Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата

28. Иглика лечебна (<i>Primula veris</i>) 	Местообитание: Растението предпочита влажни, глинести почви, но може да се види и край железопътните линии, горски сечища, живи плетове и открити пасища. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
29. Киселец (<i>Rumex acetosa</i>) 	Местообитание: Поляни и ливади Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
30. Подбел (<i>Tussilago farfara</i>) 	Местообитание: По влажни глинести брегове, сенчести и оголени места, ровове и насипи; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
31. Минзухар (<i>Crocus</i>) 	Местообитание: По ливадите, поляните, храсталаците, пасищата и др. на много места в страната, до 2 000 м. н. в. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

32. Кокиче (<i>Galantus</i>) 	Местообитание: Поляни и храсталаци Разпространение на вида: - на петна Статут на вида: Защитен вид, забранен за събиране Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Недопускащи увреждане на находищата.
33. Камшик лечебен (<i>Agrimonia eupatoria</i>) 	Местообитание: Храсталаци, ливади, пасища и горски пътеки Разпространение на вида: - на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
34. Божур червен (<i>Peregrina mill</i>) 	Местообитание: Расте в светли гори и храсталаци, по тревисти и каменисти места. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане
35. Пача трева (<i>Polygonum aviculare</i> L.) 	Местообитание: Сухи местообитания Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

36. Бяла акация (<i>Robinia pseudoacacia</i>) 	Местообитание: По слънчеви места, повсеместно разпространена Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
37. Бяла върба (<i>Salix alba</i>) 	Местообитание: По поречията на реки и потоци Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
38. Орех (<i>Juglans regia</i>) 	Местообитание: До 400–500 м в припланинските области Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
39. Черен бъз (<i>Sambucus nigra</i> L.) 	Местообитание: В землищата на всички населени места от общината Разпространение на вида: По единично и на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

40. Трънка (<i>Prunus spinosa</i> L.) 	Местообитание: Синори, пасища, пустеещи места, край пътища, в землището на община Джебел Разпространение на вида: самостоятелни съобщества Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
41. Къпина (<i>Rubus</i> sp.) 	Местообитание: Край пътища, гори и ниви, в частни дворове и градини Разпространение на вида: На групи, на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
42. Овчарска торбичка (<i>Capsella bursa-pastoris</i>) 	Местообитание: среща се навсякъде по пътища, поляни, целини, канавки откоси, полета и в зеленчукови градини. Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
43. Магарешки бодил (<i>Carduus acanthoides</i>) 	Местообитание: Във всички землища на населените места в община Джебел. Разпространение на вида: На групи и на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
44. Детелина ливадна (<i>Trifolium</i>	Местообитание: Във всички землища на населените места в община Джебел.

Pretense) 	Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: Ограничено използваема Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
45. Конър обикновен (<i>Anethum graveolens</i>) 	Местообитание: Във всички землища на населените места в община Джебел. Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
46. Здравец горски (<i>Geranium sylvaticum</i>) 	Местообитание: Във всички землища на населените места в община Джебел. Разпространение на вида: на групи и на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
47. Малина (<i>Rubus idaeus</i>) 	Местообитание: По скалните сипеи и каменливите склонове, из редките гори, сечищата и пожарищата във всички наши планини. Отглежда се и като градинско растение. Разпространение на вида: на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

48. Благун (<i>Qercus frainetto</i>) 	Местообитание: в България може да бъде открит във всички части на страната до 1000 м^[3] надморска височина Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
49. Бреза обикновена (<i>Betula pendula</i>) 	Местообитание: Тя е пионерен вид и може да расте на изключително неплодородни почви и дори върху сипеи, стига да има достатъчно влага. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
50. Липа дребнолистна <i>Tilia cordata</i> 	Местообитание: Разпространена е в горите и храсталаците на долния и среден височинен пояс до 1500 m н.в. Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
51. Липа едрolistна <i>Tilia platyphyllos</i> 	Местообитание: Разпространена е в горите и храсталаците на долния и среден височинен пояс до 1500 m н.в. Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

13.1.2. Законови наредби

Съгласно чл.5 от Наредба № 2 не се допуска събиране на билки в количества, надвишаващи стойностите определени, като процент от наличните в находището запаси:

- корени, коренища, грудки и луковици от видовете, които лесно възстановяват ресурсите си – до 70%;

- корени, коренища, грудки и луковици от видовете, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия – до 40%;

- кори, листа и стъблени пъпки – до 40%; - листа – до 70%;

- за стръкове – до 70%

- за цветни пъпки, цветове, съцветия и цветни кошнички, плодове и семена до 70% за едногодишните и до 80% за многогодишните видове.

Съгласно чл.6, ал.1 от Наредба № 2 експлоатацията на находищата се редува с период на възстановяване на ресурсите. Съгласно чл.6, ал.2 продължителността на периода за възстановяване е следния:

- при събиране на корени и коренища при видове, които лесно възстановяват ресурсите си – 2 год.;
- при корени и коренища при видове, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия – 3 год.;

- при събиране на грудки – 2 год.;

- при събиране на листа – 1 год.;

- при събиране на стръкове от видовете, които трудно възстановяват ресурсите си – 4 год.;

- при събиране на съцветия от иглика лечебна – 2 год.

Съгласно чл.6, ал.3 от Наредба № 2 не е необходим период за възстановяване при събиране на следните видове билки:

- коренища от коприва и трескот;

- стръкове от видовете, които лесно възстановяват ресурсите си;

- цветни пъпки, цветове и съцветия; - плодове и семена.

Съгласно Допълнителната разпоредба от Закона за лечебните растения, ал.1, т.18 билки за лични нужди за билките в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден, както следва:

- корени, коренища, луковици или грудки – до 1 кг.;

- стръкове – до 2 кг.;

- листа – до 1 кг.;

- кори – до 0,5 кг.;

- цветове – до 0,5 кг.;

- семена – до 0,1 кг.;

- плодове – до 10 кг.;

- пъпки – до 0,5 кг.;

- талус – до 1 кг.

Основната цел на ЗЛР е осигуряване на условия за дългосрочно устойчиво ползване на лечебните растения на територията на страната. Към него има списък със 739 вида лечебни растения.

13.2. Дейности за опазване на екосистемите, включващи лечебни растения за осигуряване на устойчивото им ползване и опазване на ресурсите

Законът допуска два вида ползване – за лична употреба и за стопански нужди.

Под *лични нужди* се разбира количества билки в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден, както следва:

- а) корени, коренища, луковици или грудки – до 1 кг;

- б) стръкове – до 2 кг;

- в) листа – до 1 кг;

- г) кори – до 0,5 кг;

- д) цветове – до 0,5 кг;

- е) семена – до 0,1 кг;
- ж) плодове – до 10 кг;
- з) пъпки – до 0,5 кг;
- и) талус – до 1 кг.

Събирането за стопански нужди е събирането на билки в големи количества за търговски цели или преработка. Събирането за стопански цели се извършва от физически и/или юридически (билкозаготвители) лица, след издаване на разрешително и заплащане на такса за ползване, преди да започне събирането на съответните билки. В билкозаготвителните пунктове се изкупуват само билки, за които е издадено разрешително по чл. 21, ал. 2 от Закона за лечебните растения, когато билките са събрани от диворастящи лечебни растения. Разрешителните придружават събраните количества билки в пунктовете.

Съгласно чл. 26 от ЗЛР разрешителното за ползване се издава на билкозаготвител - юридическо лице, или на физическо лице, което събира билки за продажба или генетичен материал от лечебни растения, и определя:

1. вида на ползването;
2. разрешеното количество билки или генетичен материал по видове морфологични части;
3. района или конкретното находище;
4. начина на ползване;
5. срока на ползване;
6. други условия, свързани с опазване на находището;
7. лицата, извършващи ползването, ако те са различни от титуляря на разрешителното.

Когато разрешителното е издадено на билкозаготвител - юридическо лице, в него поименно се записват физическите лица, с които той организира събирането; броят на тези лица не може да бъде по-голям от 20 души. Разрешителното се издава преди осъществяване на ползването.

Билкозаготвителят е длъжен:

1. да уведоми съответната регионална инспекция по околната среда и водите за организираните от него билкозаготвителни пунктове и складове за билки до започване на дейността в тях;
2. да изкупува само билки, за които е издадено разрешително от органите и лицата по чл. 22 или удостоверение за култивиране;
3. да съхранява разрешителните и/или удостоверенията по т. 2 в срок до 31 март на следващата календарна година;
4. да води книга за изкупените, реализираните и наличните количества билки, регистрирана в регионалната инспекция по околната среда и водите;
5. да осигурява достъп на контролните органи по този закон за проверка на наличните или намиращите се в процес на първична обработка билки и на необходимата документация;
6. до 20 януари да представя в съответната регионална инспекция по околната среда и водите обобщена информация за изкупените, обработените и реализираните през предходната година билки и техния произход по разрешително, както и за складовите наличности.

РИОСВ – Хасково осъществява контрол върху издадените разрешителни за ползване на лечебните растения.

Забранява се ползването на лечебни растения по начин и със средства, които водят до увреждане на местообитанията им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие. Забранява се събирането, изкупуването, първичната обработка и търговията с билки от лечебни растения под специален режим на опазване и ползване в нарушение на заповедта за обявяването им.

За защитените диворастващи лечебни растения се забранява:

- Сеченето, брането, изкореняването, хербаризирането, независимо от тяхното състояние и фаза на развитие;
- Унищожаването и увреждането на находищата им;
- Притежаването, пренасянето, търговията и изнасянето зад граница в свежо или изсушено състояние на цели растения или на части от тях;
- Събирането на семена, луковичи, коренища и други репродуктивни органи;
- Пашата на селскостопански животни в гори и земи от горския фонд, когато тази дейност противоречи на предвижданията за опазването на определени видове лечебни растения;
- Ползването на лечебни растения, представлящо стопанска дейност, без необходимото разрешително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения.

Съгласно чл. 24, ал. 1 от Закона за лечебните растения таксите за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - държавна собственост, се определят с тарифа, одобрена от Министерския съвет. Таксите за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - общинска собственост, се определят от съответните общински съвети в размер не по-голям от размера на таксите по ал. 1.

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване. Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси. То включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете. Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията

13.2.1. Видове под специален режим

Под специален режим на опазване и ползване на територията на Р България са следните видове лечебни растения:

1.1 Допустимите за събиране количества билки (кг сухо тегло), от естествените находища, извън територията на националните паркове, на следните лечебни растения:

- Божур червен (*Paeonia peregrina* Mill.)
- Зърнастец елшовиден (*Frangula alnus* Mill.)
- Иглика лечебна (*Primula veris* L.)
- Кисел трън (*Berberis vulgaris* L.)
- Лазаркиня, еньовче ароматно (*Galium odoratum* (L.) Scop.)
- Лудо биле, старо биле (*Atropa belladonna* L.)

- Ранилист лечебен (*Betonica officinalis* L.)
- Решетка безстъблена (*Carlina acanthifolia* All.)
- Тлъстига лютивa (*Sedum acre* L.)
- Шапиче (*Alchemilla vulgaris* complex)

За тези видове е забранено събирането им в националните паркове, извън количествата и районите, определени в приложението. Количествата билки се разпределят от регионалната инспекция по околна среда и води между билкозаготвителите от района на инспекцията. Разпределянето се извършва със заповед на директора на съответната РИОСВ въз основа на заповедта на министъра на околната среда и водите за условията и реда за разпределяне на количествата билки, която се обнародва в Държавен вестник. От тези видове на територията на община Върбица са разпространени: червен божур, лудо биле, иглика, лечебен ранилист и безстъблена решетка.

1.2. Забранява се събирането на билки от естествените им находища на територията на цялата страна, от следните видове лечебни растения:

- Бенедиктински трън, пресечка (*Cnicus benedictus* L.)
 - Волски език (*Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.)
 - Горицвет пролетен (*Adonis vernalis* L.)
 - Дилянка лечебна, валериана (*Valeriana officinalis* L.)
 - Залист бодлив (*Ruscus aculeatus* L.)
 - Изтравниче, страшниче (*Asplenium trichomanes* L.)
 - Исландски лишей (*Cetraria islandica* (L.) Ach.)
 - Исоп лечебен (*Hyssopus officinalis* L. ssp. *aristatus*)
 - Какула едрочветна (*Salvia tomentosa* Mill.)
 - Катраника (*Artemisia alba* Turra)
 - Копитник (*Asarum europaeum* L.) Програма за опазване на околната среда на община Върбица 2021-2027 г. Раздел „Лечебни растения“ 30
 - Мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng)
 - Момина сълза (*Convallaria majalis* L.)
 - Оман бял (*Inula helenium* L.)
 - Папаронка жълта, жълт мак (*Glaucium flavum* Crantz)
 - Пелин сантонинов (*Artemisia santonicum* L.)
 - Пирински чай (*Sideritis scardica* Griseb.)
 - Пищялка панчичева (*Angelica pancici* Vand)
 - Плаун бухалковиден (*Lycopodium clavatum* L.)
 - Риган бял (*Origanum vulgare* L. ssp. *hirtum* (Link) Ietswaart)
 - Ружа лечебна (*Althaea officinalis* L.)
 - Салеп (*Orchis* sp. *diversa*)
 - Смил жълт (*Helichrysum arenarium* (L.) Moech.)
 - Хвойна червена (*Juniperus oxycedrus* L.)
 - Хуперция иглолистна, плаун обикновен (*Huperzia inundata* (L.) Bernh = L. *selago*)
- Цистозира (*Cystoseira barbata* (Good et Vood) Ag.)

За горепосочените видове не се издават позволителни за бране и ползване на лечебните растения.

Определени видове диворастващи лечебни растения се поставят под специален режим на опазване и ползване, когато биологичното разнообразие или ресурсите им

проявяват трайни тенденции към намаляване или има опасност от появяване на такива тенденции. Специалния режим се определя ежегодно до 10 февруари със заповед на министъра на околната среда и водите, която се обнародва в държавен вестник. Специалния режим обхваща забрана за събиране на билки за определен период от естествените находища на видовете от територията на цялата страна, отделни райони или единични находища; определяне на годишно допустими за събиране количества билки по райони или находища; разработване и прилагане на мерки за възстановяване на популациите и на техните местообитания. Под специален режим на опазване и ползване на територията на Р България са следните видове лечебни растения:

13.3. Приоритетни мерки за опазване на ресурсите и разнообразието на лечебните растения

Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията. Община Джебел е с богато биоразнообразие, което не е напълно изследвано. Общинското ръководство се стреми да осъществи дейностите свързани със съхраняване, укрепване и възстановяване на ключови екосистеми, местообитания, видове и особености на ландшафта за опазване на биологичното и ландшафтно разнообразие. Целта на раздел „Лечебни растения“ е да се осигури комплексно, многократно и ефективно използване на перспективните лекарствени растения, опазването им за задоволяване потребностите на населението, възстановяване качеството и предотвратяване изчезването на отделните видове и свързаните с тях компоненти на околната среда.

С раздела „Лечебни растения” към Общинската програма по опазване на околната среда се цели да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързани с тях компоненти на околната среда, с цел задоволяване потребностите от лечебни растения на населението.

За изпълнение целите на настоящия раздел „Лечебни растения“ ще бъдат предприети следните мерки:

- Осъществяване на контрол за недопускане на ползване на лечебни растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата;
- Запознаване на жителите на общината чрез кметовете на кметства със заповедите на Министъра на околната среда и водите, относно специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения през съответната година и осъществяване на контрол по нейното изпълнение;
- Запознаване на ползвателите на лечебни растения с техните задължения и отговорности;
- Предоставяне на собствениците и ползвателите на земеделски земи наличната информация за лечебните растения на територията на общината, за пригодността на земята за отглеждането им, както и информация за задълженията и препоръките относно земеползването, включително използване на екологосъобразни технологии за отглеждане, свързани с лечебните растения в общината;
- Даване на указания, относно начина на ползване на лечебните растения на територията на Община Джебел, , както и правилата и изискванията за

- събиране на билки или генетичен материал от лечебни растения, регламентирани с Наредбата по чл.27 от ЗЛР;
- Определяне на режим за ползване на находищата при наличие на увреждане на същите;
- Предписания към собствениците на земи, гори, води или водни обекти, около които има находища на лечебни растения, недопускане увреждането на естествените находища при използването на пестициди и минерални торове;
- Забраняване ползването на лечебните растения по начини и със средства, които водят до увреждане на находищата им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие, както и в нарушение на наредбата по чл. 27 от ЗЛР;
- Участие на обществеността по вземането на решения, във връзка с опазването на лечебните растения на територията на общината;
- Съобразяване на издадените разрешителни за ползване, съгласно състоянието на ресурсите и плановите документи;
- Контрол върху дейността на лицата, събиращи билки от лечебни растения;
- Провеждане на информационна и разяснителна кампания сред населението, запознаването им с видовете лечебни растения, начина на събиране на билките и нормативната уредба;

➤ *ПРЕПОРЪКИ ЗА УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ И ОПАЗВАНЕ НА НАХОДИЩАТА*

Основен елемент при планиране на ползването на ресурсите от лечебни растения са обвързвани с размера и състоянието на запасите от конкретните видове по землища. Направена е приблизителна оценка на разпространението, състоянието и нивото на експлоатационните запаси на лечебните растения, които са в ефективен стопански цикъл, с приоритет на видове, поставени под ограничителен режим и видове, които се събират в големи количества през последните години. Известни са рисковете от консервационна и стопанска гледна точка, когато дейността се управлява без наличието на регламент и план за ползване на ресурса.

При събиране на плодове и цветове от дървесни видове не трябва да се допуска рязането и чупенето на клони. Необходимо е да се ограничи до минимум събиране на подземни части (корени, коренища, грудки и луковици) както и на кори, тъй като ефектът, а пряко унищожаване е неоспорим и запазването на част от находището и осигуряване на период за възстановяване е задължително.

Много важен кръг от действия е свързан с повишаване на природозащитната култура на местното население и най-вече на събирачи и заготовители. Необходимо е да се разработят и разпространят информационни материали (забранени видове и основни правила за събиране), с цел да се ограничи събирането на редки и застрашени лечебни растения поради незнание или унищожаване на находища поради неправилно бране. Налице са обективни условия за прилагане на природозащитни стимули за развитие на алтернативни дейности, косвено намаляващи отрицателното влияние върху лечебните ресурси. Това може да се осъществи със създаване на култивирани насаждения от лечебни и етеричномаслени култури, които може да бъдат финансово подпомогнати от европейските фондове. Устойчиво ползване на лечебните растения в количества, по

начини и със средства, които не водят до трайно намаляване на генетичния им или ресурсния потенциал и позволяват дългосрочното задоволяване на нуждите на сегашните и бъдещите поколения, може да се достигне с недопускане събиране на количества над установените в програмата и периодично актуализиране на състоянието на местообитанията.

13.4. Избор и регламент на територии, които не са защитени, но изискват подходящо управление с цел устойчиво ползване на лечебните растения в тях

В община Джебел няма територии, които не са защитени и се нуждаят от избор и регламент за подходящо управление с цел устойчиво ползване на лечебните растения в тях. На територията на общината попадат следните защитени територии : поддържан резерват „Чамлъка“, с. Албанци, Защитена местност „Вековните борове“ и Природна забележителност „Скални образувания“ по Закона за защитените територии и не попадат защитени зони по Закона за биологичното разнообразие, включени в екологичната мрежа НАТУРА 2000. Опазването на лечебните растения, находящи се в тези територии се извършва съобразно разпоредбите на Закона за биологичното разнообразие, Закона за лечебните растения, както и заповедите на МОСВ. Предвид факта, че на територията на община Джебел се намират няколко защитени територии не се наблюдава сериозен натиск върху лечебните растения, не се предвижда избор и регламент на нови защитени територии, с цел устойчиво им ползване.

13.5. Местни нормативни актове за начините на земеползване съобразно изискванията на нормативните актове и плановите документи от по-висока степен

Съгласно Наредба №1 за опазване на озеленените площи и декоративната растителност се забранява събирането на семена, плодове, резници, брането на билки без индивидуално разрешително от общината и запламена такса за това, както и унищожаването и увреждането на находищата на лечебни.

Собствениците на гори, земи, води или водни обекти, в които има находища на лечебни растения са длъжни да прилагат мерките за опазване на лечебните растения, предвидени в Закона за лечебните растения и раздел „Лечебни растения“ в общинската програма за опазване на околната среда. Разрешителните за събиране на лечебни растения в земи и гори общинска собственост се издават от Кмета на общината, въз основа на писмено заявление от заинтересованото лице, което трябва да е регистриран билкозаготвител в РИОСВ- Хасково, съгласно Закона за лечебните растения или физическо лице.

Забранява се ползването на лечебни растения по начин и със средства, които водят до увреждане на местообитанията им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие. Забранява се събирането, изкупуването, първичната обработка и търговията с билки от лечебни растения под специален режим на опазване и ползване в нарушение на заповедта за обявяването им.

За защитените диворастващи лечебни растения се забранява:

- Сеченето, брането, изкореняването, хербаризирането, независимо от тяхното състояние и фаза на развитие;
- Унищожаването и увреждането на находищата им;
- Притежаването, пренасянето, търговията и изнасянето зад граница в свежо или

изсушено състояние на цели растения или на части от тях;

- Събирането на семена, луковици, коренища и други репродуктивни органи;
- Пашата на селскостопански животни в гори и земи от горския фонд, когато тази дейност противоречи на предвижданията за опазването на определени видове лечебни растения;
- Ползването на лечебни растения, представлящо стопанска дейност, без необходимото разрешително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения.

Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси. То включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете. Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията.

При прилагане на Закона за лечебните растения и на раздел „Лечебни растения“ към общинската програма за опазване на околната среда на Община Джебел естествените находища ще се опазят от увреждане и унищожаване, ще се осигури устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фонд и няма да се допусне изменението на популациите им, при което да се влошат биологичните им показатели или да се затрудни естественото им възстановяване.

При изпълнението на предвидените в предишната глава мерки ще се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързани с тях компоненти на околната среда, както и ще бъдат задоволени потребностите от лечебни растения на населението.

При правилното прилагане на Закона за лечебните растения и на раздел „Лечебни растения“ към общинската програма за Опазване на околната среда на Община Джебел, ще се постигне опазването на:

- Естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фон със сегашна или бъдеща ценност;
- Разработването на система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси;
- Екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете;
- Изменението на популациите им, при което се влошават биологичните им показатели или се затруднява естественото им възстановяване;
- Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри, популациите на видовете и екосистемите, включващи популациите.

14. Земеделие

Земеделието остава основен източник на поминък за голяма част от населението на Джебел. Основни култури са чушки, краставици, домати, дини, картофите и зърнените храни. Районът е подходящ и за отглеждане на овошки и лозови насаждения. Въпреки традиционната значимост на земеделието, липсата на модернизация и миграцията на младите хора представляват сериозни предизвикателства за развитието на сектора. Като тенденция се очертава драстичен и траен спад в тютюнопроизводството, вследствие неговата нерентабилност, което от своя страна води до естествена липса на заинтересованост от страна на населението на общината за ангажиране в този отрасъл. За сравнение през 2019 г. са били сключени 25 договора за производство и продажба на тютюни, а през 2020 г. вече са 19 договора. От реколта 2019 г. са произведени и изкупени общо 13 959 кг тютюн.

Отглеждат се почти всички зеленчукови култури за задоволяване собствените нужди на домакинствата. На територията на общината има условия, подходящи земеделски площи за отглеждане на зеленчукови култури. Като по-значителни са налице насаждения от царевица за зърно, фасул, картофи, домати, пипер, дини, пъпеши, краставици. Отглеждат се сливи – 4.6 ha, ябълки – 4.4 ha, орехи – 2 ha, круши 0.8 ha, праскови – 0.5 ha, череши – 2.2 ha, кайсии 0.5 ha, лозя – 2.4 ha.

През последните години се засилва и оранжерийното производство, като по програма „Млад фермер“ са създадени по площ 0.8 ha оранжерийни конструкции. Отглеждането на овощни култури в община Джебел е все по-застъпено в сравнение с близкото минало, когато бе със символичен характер, основно за лично самозадоволяване.

Като цяло е доста слабо използването на потенциала и на ресурсите на общината за по-машабно развитие на биоземеделие и на екологично животновъдство;

Характерните особености, определящи аграрния сектор, доскоро бяха най - общо: натурален характер на стопанството; монокултурно земеделие, доминирано от тютюнопроизводство; разпокъсаност на собствеността на земята, обусловена от специфичния пресечен терен на общината. Днес производителите са пазарно ориентирани, животновъдството и млекодобивът изместват тютюните, а също и някои зеленчуци, и се въвеждат модерни методи, включително в областта на екоземеделието.

Първият показател, когато се обсъжда развитието на селското стопанство на една територия, е наличието и състоянието на обработваемата земя. Ето как стои общината в това отношение:

Таблица 5: Разпределение на земеделските имоти в община Джебел според размера на използваната земеделска площ (ИЗП) – 2017 г. Източник: ОС „Земеделие и гори” – Джебел

Площ [от дка до дка]	Обща площ [дка]	Имоти [брой]	Средна площ [дка]
до 3 дка	23693	17588	1,3
от 3 до 10	26845	5450	4,9
от 10 до 30	11095	733	15,1
от 30 до 60	3914	95	41,2
от 60 до 100	1632	22	74,2
от 100 до 200	1590	11	144,5
от 200 до 300	1730	7	247,1
над 300 дка	2421	5	484,2

Таблица 6 Основни култури, площи, продукция и среден добив – община Джебел

Култури	Засадени площи – дка	Продукция – тона	Среден добив кг/дка
Пшеница	150	30	200
Тютюн ориенталски	200	24	120
Пипер	500	400	800
Домати	300	210	700
Картофи	1000	500	500
Дини	400	280	400
Пъпеши	200	40	200
Фасул	200	20	100
Царевица (з)	300	150	500

15. Индустрия

Основни отрасли и техният принос към икономиката

Производството на електрически компоненти и оборудване представлява около 35% от индустриалната продукция на община Джебел.

Община Джебел, намираща се в Южна България, е дом на един от значимите промишлени обекти в региона – предприятието „Кяшиф ЕООД“. Създадено през 1997 г., „Кяшиф ЕООД“ се утвърждава като надежден производител на висококачествени цилиндри, като основните му клиенти са водещи европейски марки в различни сектори на индустрията.

През 2024 година, „Кяшиф ЕООД“ продължава да играе ключова роля в развитието на местната икономика, съчетавайки иновации и опит в производството на технически прецизни компоненти. Предприятието е специализирано в производството на хидравлични и пневматични цилиндри, както и в разработването на комплексни механични системи по поръчка. Продуктите му намират приложение в множество индустриални области – от строителна техника и транспорт до селскостопанско оборудване и машиностроене.

Важна характеристика на производството в „Кяшиф ЕООД“ е постоянният стремеж към качество и съответствие с най-високите европейски стандарти. Това се постига чрез модернизирани производствени линии, инвестиции в автоматизация и роботизирани системи, както и тясно сътрудничество с международни партньори и клиенти. Компанията успешно изнася своите продукти за редица европейски държави, включително Германия, Италия, Франция и Испания, където продуктите им се използват от водещи производители на машини и оборудване.

Възходът на „Кяшиф ЕООД“ е тясно свързан и с развитието на човешкия ресурс в региона. Компанията предоставя заетост на местни жители, като насърчава тяхната квалификация и участие в различни програми за професионално развитие. *Едновременно с това, предприятието активно подкрепя устойчивото развитие на региона, като прилага зелени технологии и оптимизира производствените си процеси за намаляване на въглеродния отпечатък.*

Като лидер в производството на цилиндри и утвърден доставчик за европейския пазар, „Кяшиф ЕООД“ играе стратегическа роля в развитието на индустриалния сектор в България, като същевременно допринася за икономическото благополучие на община Джебел и региона.

В периода 2018-2023 г., секторът отбелязва средногодишен ръст от 7.2%, благодарение на нарастващото търсене на продукти на европейските пазари.

Лека промишленост

Леката промишленост, особено текстилната индустрия, представлява около 22% от местната икономика. В момента в общината функционират над 20 малки и средни

предприятия в този сектор. През последните пет години секторът регистрира умерен растеж от 3.8% годишно, като голяма част от продукцията е насочена към износ.

Дървообработваща промишленост

Дървообработващата промишленост генерира около 18% от индустриалния продукт на Джебел. Над 15 фирми оперират в тази сфера, като основните продукти са дървени материали и мебели, предназначени за вътрешния пазар и за износ. Секторът се радва на стабилен растеж от 4.5% годишно, с увеличение на износа главно към Турция и Гърция.

Инвестиции и инфраструктурно развитие

Инвестициите в инфраструктурно развитие са от ключово значение за индустриалния растеж в Джебел. Общината успя да привлече над 25 млн. лева по различни европейски програми, включително Оперативна програма "Региони в растеж" и Оперативна програма "Иновации и конкурентоспособност". Тези средства са насочени основно към:

- Инвестиции от над 10 млн. лева в нова инфраструктура, включително пътища и комуникации.
- Инвестиции от около 6 млн. лева за инсталиране на нови технологии и модернизация на съществуващите мощности.

Качествената и функционална техническа инфраструктура от една страна спомага за развитие на всички технически отрасли, а от друга – създава удобство и подобрява качеството на живот на населението. Реконструкцията и модернизация на техническата инфраструктура се изразява основно в подобрена транспортна свързаност както в населените места, така и между отделните селища, и подобрена водоснабдителна мрежа, която да задоволява потребностите на жителите на община Джебел. Наред с нея ще се развива и социалната, и информационната инфраструктура в общината. Състоянието на общинския сграден фонд е от съществено значение за предоставяне на качествени услуги, с грижа към гражданите и околната среда. Джебел се фокусира върху модернизирана и съобразена с потребностите на населението и икономиката техническа инфраструктура със следните мерки: обновяване на междуселищната пътна инфраструктура, проектиране и реконструкция на селищната и лична инфраструктура вкл. улично осветление, реконструкция и доизграждане на водопроводна мрежа, обновяване и доизграждане на сграден фонд публична/частна общинска и държавна собственост и жилищни сгради, в т.ч. мерки за енергийна ефективност, изграждане на канализационни мрежи и изграждане на пречиствателни станции.

Работна сила и човешки капитал

Община Джебел разполага с трудоспособно население от около 5,000 души, като безработицата е 6.4% (2023 г.), което е под средното за страната (8.1%). Местната

администрация сътрудничи с образователни институции за осигуряване на професионално обучение и преквалификация на кадри. Над 1,200 души са преминали през програми за обучение в партньорство с местни и международни компании.

Предизвикателства и възможности

Демографски предизвикателства

Джебел се изправя пред предизвикателството на намаляващо и застаряващо население, което води до трудности в осигуряване на квалифицирани кадри. През последните пет години населението на общината намалява с 2.1% годишно.

Възможности за развитие

- Увеличаване на експортния капацитет: Благодарение на стратегическото си местоположение близо до границата с Гърция и Турция, Джебел има потенциал за разширяване на износа. През 2023 г. износът на продукти от общината възлиза на 45 млн. лева, което представлява 12% увеличение спрямо 2019 г.
- Развитие на нови индустриални паркове: Възможност за създаване на индустриален парк, който ще привлече нови инвестиции и ще създаде нови работни места.

Заклучение

През последните пет години, община Джебел демонстрира значителен прогрес в индустриалното си развитие, като акцентира върху модернизация, квалификация на кадрите и разширяване на експортния потенциал. С общ инвестиционен поток от над 100 млн. лева и стабилен икономически растеж в ключови сектори, Джебел се позиционира като важен регионален индустриален център с обещаващо бъдеще.

16. Пътна мрежа

Пътната мрежа в община Джебел е сравнително добре развита, като основните пътища свързват града с Кърджали и други близки населени места. Подобряването на пътната инфраструктура е ключов приоритет за местната власт с цел улесняване на достъпа до селата и стимулиране на местната икономика.

17. Сметосъбиране и отпадъци

Общината се стреми да подобри управлението на отпадъците на своята територия, като се придържа към националната и европейска регулация за устойчиво развитие и опазване на околната среда. Управлението на отпадъците в Джебел включва както битови, така и строителни, промишлени и селскостопански отпадъци, като акцентът е върху ограничаване на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци и насърчаване на рециклирането.

Нерегламентирано изхвърляне на отпадъци

На територията на община Джебел, на общинско ниво периодично се извършват обходи на места, които са идентифицирани като нерегламентирани сметища. При установяване на места на които се натрупват отпадъци, същите периодично се почистват, като чрез общински средства и техника се извозват до депо на Регионален център за управление на отпадъците – Кърджали. Регулярно се провеждат разяснителни кампании свързани с мерките за поддържане на екологично чиста среда и указания към жителите на общината, на които места се събират отпадъците от битов характер, по какъв начин е организирано сметосъбирането и сметоизвозването. Поставят се предупредителни и информационни табели, като се търсят и евентуални нарушители.

На територията на община Джебел няма нерегламентирани общински депа за отпадъци.

Системи за сметосъбиране и третиране на отпадъци (Таблица 7)

На територията на община Джебел функционира система за организирано сметосъбиране, която обхваща всички населени места. Общината е сключила договор с частна фирма за събиране и извозване на битови отпадъци. В момента на територията на общината са разположени са 503 контейнера за събиране на смесени битови отпадъци. От началото на м. Септември 2024 г., е сключен договор с фирма занимаваща се с рециклиране на текстилно-битови отпадъци. За целта са поставени 2 бр. контейнери за текстил от битов характер в гр. Джебел.

Населено място	Брой контейнери	Населено място	Брой контейнери
с. Телчарка	7	с. Добринци	8
с. Душинково	8	с. Черешка	0
с. Плазище	9	с. Скалина	4
с. Мишевско	18	с. Сипец	4
с. Контил	0	с. Жълти рид	2
с. Устрен	19	с. Рът	2
с. Воденичарско	10	с. Жълтика	5
с. Чакалци	6	с. Илийско	9
с. Ген. Гешево	11	с. Софийци	10

с. Купците	3	с. Припек	23
с. Козица	10	с. Мрежичко	8
с. Слънчоглед	13	с. Великденче	7
с. Ридино	17	с. Рогозари	5
с. Папрат	8	с. Полянец	9
с. Щерна	4	с. Църквица	5
с. Поточе	2	с. Вълкович	8
с. Казаците	9	с. Подвръх	8
с. Рогозче	8	с. Албанци	0
с. Овчево	4	гр. Джебел	99
с. Желъдово	7	кв. Изгрев	21
с. Търновци	3	кв. Прогрес	19
с. Лебед	7	кв. Брягово	20
с. Ямино	10	кв. Боровец	4
с. Тютюнче	8	кв. Младост 1,2,3	22

Всички събрани отпадъци се транспортират до Регионалното депо за отпадъци в Кърджали, което обслужва и други общини от региона. На депото функционира и инсталация за сепариране на строителни отпадъци, която обработва над 20,000 тона отпадъци годишно. Общината изисква от строителните фирми, работещи на нейна територия, да осигурят извозване на строителните отпадъци до депото и активно извършва превантивен и текущ контрол.

Програми за управление на отпадъците и екологични инициативи

Община Джебел изпълнява Програма за управление на отпадъците, изготвена на основание чл.29, ал.1 от Закона за управление на отпадъците. Събраното количество битови отпадъци на територията на община Джебел по години е както следва:

Месеци	2021 г. /т., отп./	2022 г. /т., отп./	2023 г. /т., отп./
Януари	139,76	110,98	138,46
Февруари	151,96	144,36	142,92
Март	149	129,9	160,78
Април	161,08	131,12	164,86
Май	156,58	145,26	169,72
Юни	169,02	148,46	158,44
Юли	173,94	156,66	184,36
Август	169,84	189,38	166,02
Септември	153,16	190,64	146,46
Октомври	149,9	157,26	142,98
Ноември	134,08	135,62	143,22
Декември	126,8	136,1	146,54
Общо за година:	1835,12	1775,74	1864,7

Община Джебел разработва и прилага различни програми и мерки за управление на отпадъците, насочени към намаляване на количеството отпадъци и насърчаване на рециклирането:

- Кампания "Зелена община": Ежегодно се организират инициативи за почистване на замърсени зони в общината. През 2023 г. бяха почистени над 8 ха замърсени територии, включително реки и горски местности. В кампанията участваха над 500 доброволци

Нормата на натрупване на твърди битови отпадъци е в рамките на 200-250 кг. на жител средно годишно. Организираното сметосъбиране и сметоизвозване в общината обхваща 95 % от населението.

Депонирането на отпадъци остава основния метод за обезвреждане на отпадъци в страната, региона и в частност на територията на община Джебел. Битовите отпадъци се депонират на регионално депо, класифицирано в клас „Депо за неопасни отпадъци“, което се използва от общините Кърджали, Ардино, Джебел, Кирково, Крумовград, Черноочене и Момчилград. Регионалното депо е разположено на територията на 5 км. от град Кърджали в югоизточна посока. Теренът е относително хълмист с наклон в източна посока приблизително 12%, а котите са от 330 до 275 м над морското равнище. На депото се депонират основно битови, СО и производствени неопасни отпадъци, които се уплътняват и се запръстват с почва или се покриват с инертни материали.

Нерешен проблем е изградеността на канализационната система. Градът е без функционираща ГПСОВ.

Мерки за опазване на почвата от замърсяване

Община Джебел се ангажира да намали замърсяването на почвите, като насърчава използването на екологични земеделски практики. Прилагат се мерки като:

- Забрана за палене на стърнища и растителни остатъци: Нарушителите се санкционират в съответствие с националните разпоредби.
- Екологично управление на забранени препарати за растителна защита: На територията на общината са извършени проверки на складовете за забранени и с изтекъл срок на годност продукти за растителна защита. Всички открити препарати са преместени на депото за опасни отпадъци в гр. Джебел. ИАОС поддържа пълен регистър на тези складове с ежегоден мониторинг.

18. Екологично състояние и рискове

Въздух

Под качество на атмосферния въздух се разбира състоянието на приземния слой на атмосферата, определено от състава и съотношението на естествените съставки и добавени вещества от естествен или антропогенен произход. Замърсяването на атмосферния въздух е всяко постъпване в него на вредни вещества, които предизвикват промени в качеството му, водещи до неблагоприятни последици за здравето и комфорта на хората, увреждат живите ресурси, почвата, екосистемите и материалните ресурси.

На територията на община Джебел не се провеждат системни наблюдения върху качествата на атмосферния въздух и лабораторни анализи за нивото на фоновото замърсяване не се извършват периодично, тъй като районът не спада към екологично застрашените зони, така наречените „горещи точки“. По тази причина не съществуват пунктове за контрол на качеството на въздуха, включени в националната мрежа за мониторинг на качеството на атмосферния въздух. Въпреки това, следва да бъдат заложили мерки за намаляване на емисиите на фини прахови частици именно от тези

сектори, които имат най-съществено влияние върху нивата на този показател. Постоянни източници на емисии във въздуха на територията на общината са автомобилния транспорт и комините на жилищните сгради. На първо място това са мерки за намаляване на емисиите от битовото отопление. Около 85 % от домакинствата се отопляват на твърдо гориво през зимния сезон. Проблемите на бита се отразяват неблагоприятно на въздуха. Върху замърсеността му оказва влияние преминаването на повечето домакинства на твърдо гориво. На второ място са мерки за намаляване емисиите от транспорта. Те включват текущ и основен ремонт на пътната настилка на най-натоварените транспортни артерии, осъществяване на зимното снегочистване със специализирани препарати за третиране на снежната покривка и изготвяне и прилагане на нов план за организация на движението.

На трето място са мерки за намаляване емисиите от неорганизиран източници. Те включват увеличаване на уличното озеленяване, създаване на нови тревни площи за сметка на площи – потенциални източници на прах, контрол на строителни обекти, източници на неорганизиран прахови емисии и контрол по предоставяне, поддържане и възстановяване на тротоарна площ. В община Джебел няма промишлени обекти - значими източници на замърсители на въздуха, в резултат на това не са констатирани екстремни ситуации или други данни за замърсяване на приземния атмосферен слой.

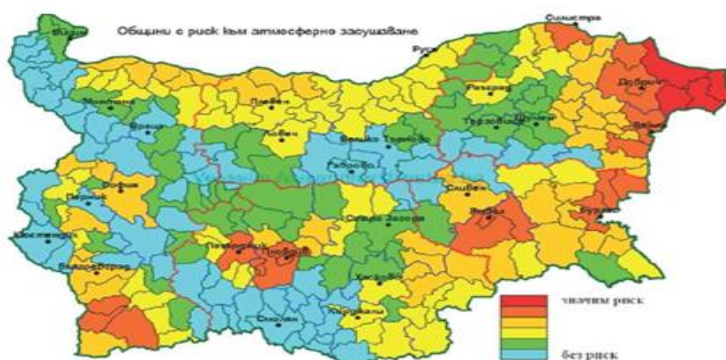
Води

Замърсяването на повърхностните води е в резултат от замърсяването на естествените водоприемници (Джебелска река и другите реки) от отпадъчните води без необходимото пречистване на канализацията на гр. Джебел. Образуваните отпадъчни води не се пречистват. Няма данни за необичайни замърсители, за които да се предприемат специални мерки. Районът на общината се отводнява от притоци на р. Върбица.

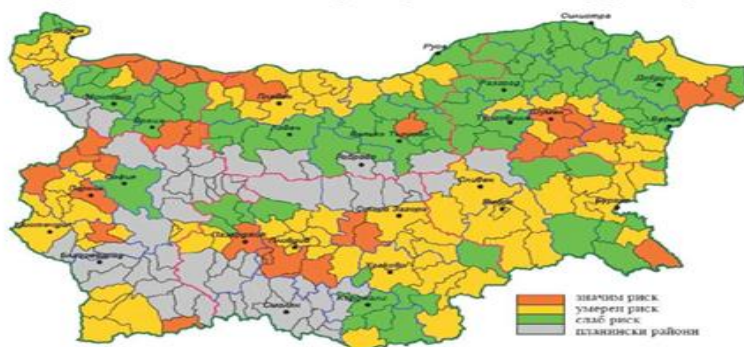
Основен водоприемник на отпадъчните води от гр. Джебел е река Джебелска – приток на Върбица, след което се вливат в яз. "Студен кладенец". Битовите отпадъчни води се заустват директно, без пречистване в реката. Поради лошото състояние на колекторите, канализационните води се разреждат от инфилтрирани подземни води, течове от водоснабдителната система и т.н. Замърсяват се и подземните води. Много висок екологичен риск създава обстоятелството, че няма изградена ГПСОВ. В момента се планира изграждане на ПСОВ в гр. Джебел.

Почви

Замърсяването на почвата на община Джебел е възможно от неконтролирано и нелегално изхвърляните отпадъци по поречията на някои реки и дерета. Има риск почвите да бъдат замърсени около сметището за твърди битови отпадъци като следствие на инфилтриране на водите от депото и прахови смеси.

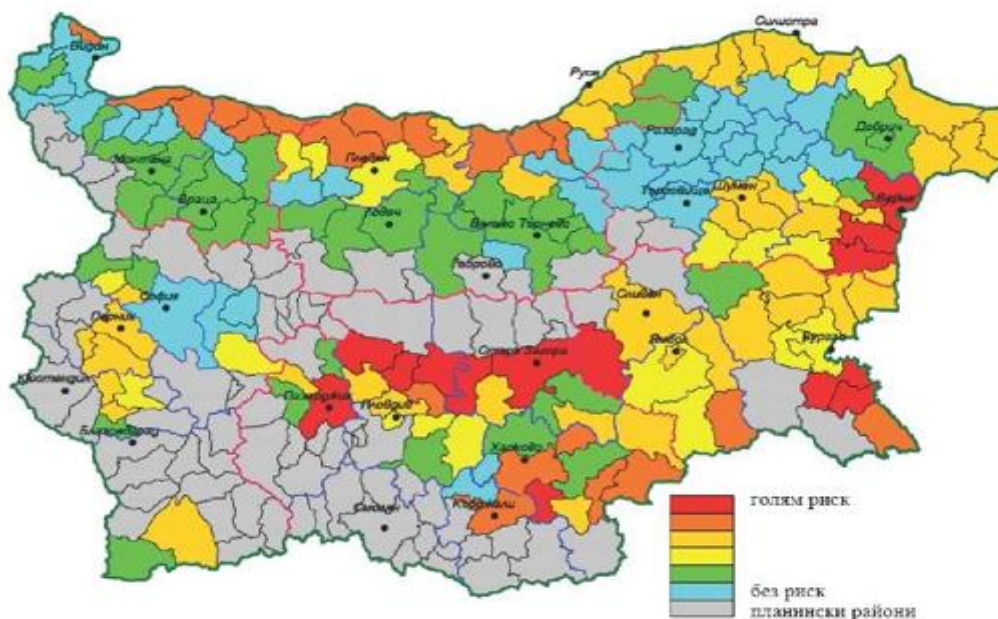
Карта 3. Общините в България, с риск към атмосферно засушаване⁵

Карта 4. Общините в България, с риск към почвено засушаване⁶

Преобладаващи на територията на община Джебел са излужени канелени горски почви, както и оподзолени канелени горски почви. Хумусния им хоризонт е тънък, добре структуриран. Почвеното разнообразие е значително. Във височина се среща преходния тип канелено-кафяви горски почви. В най-високите части на Жълти дял, където има ограничени площи широколистни гори са разпространени кафяви горски почви. В ниската част на долината на река Върбица върху речните наноси са развити азонални алувиални почви, които се отличават с лек песъклив-глинест състав.

Почвата е ограничен, незаменим и практически невъзобновим природен ресурс, който изпълнява редица функции, които играят важна роля за поддържане на равновесието в природата и съществуването на човешкото общество. В зависимост от факторите на почвообразуване – биотични и абиотични се формира почвена покривка с различна мощност на почвения профил и хумусния хоризонт, с различен механичен състав, почвена реакция, структура, различно съдържание и запасеност с органично вещество и хранителни елементи, различни, водни, въздушни и топлинни режими. Деграцията на почвата включва протичането на редица процеси, които водят до пълно или частично нарушаване на една или повече от нейните функции. Основните заплахи за нарушаване на функциите на почвите са дефинирани в Закона за почвите и включват: ерозия, киселяване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване и свлачища.

Карта 5. Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване

19. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

За всяка от специфичните стратегически цели (ССЦ) и съобразно посочените приоритети, е разработен отделен план за действие.

План за действие за постигане на Специфична стратегическа цел 1 – „Да се подобри качеството на атмосферния въздух“

	Стратегическа мярка	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение
1.	Стимулиране гражданите, които се отопляват на твърди/течни горива да преминат към отоплителни устройства с електричество (климатици или термопомпи) или отоплително устройство на пелети (печка/камина/котел на пелети).	Намаляване броя на битовите горивни уредби на твърдо гориво (въглища или дърва), използвани за отопление и подобряване качеството на атмосферния въздух.	Брой граждани, преминали към отопление с по-ниски нива на емисиите.
2.	Стимулиране на хората да не използват МСП в града и да използват електро скутери и велосипеди.	Да се изградят велоалеи за велосипеди и електро скутери.	Брой изградени велоалеи за електро скутери и велосипеди
3.	Създаване на регистър с всички известни източници на замърсяване на атмосферния въздух.	Инвентаризация на източниците на замърсяване, с което ще се подобри контрола върху КАВ.	Брой регистрирани източници на замърсяване.
4.	Поетапно покриване и препокриване на уличните платна до постигане на 100%	Намаляване приноса на вторично суспендираните прахови частици от	% покритие от цялата улична мрежа.

	покрите с асфалтова настилка (без наличие на дупки).	автомобилното движение по замърсената инфраструктура.	
5.	Извършване на инвентаризация на всички „свободни площи“, които са оголени и представляват потенциален източник на неорганизиран емисии на прах.	Локализиране на проблемните площи и извършване на постепенно залесяване.	Локализирани „оголени свободни площи“ в m2 .
6.	Провеждане на информационни кампании за участие на обществото при извършването на инвентаризация на „оголените свободни площи“	Бързо и ефективно локализиране на проблемните площи и извършване на постепенно залесяване.	Локализирани „оголени свободни площи“ в m2 .
7.	Затревяване на всички „свободни площи“ в населеното място с устойчива през всички сезони и многогодишна тревна растителност и тяхната последваща поддръжка. Общината полага целогодишна грижа за поддръжка свободните площи, които не са естествено затревени.	Премахване на оголените „свободни площи“, които са потенциален източник на замърсяване на въздуха с прах	Затревени зелени площи върху „оголени“ терени в m 2 .
8.	Изграждане на поливни системи към затревените „свободни площи“, които са предназначени за озеленяване съгласно ОУП.	Поддържане на зелената биомаса, която поглъща замърсителите от въздуха и ограничава неорганизираното запрашаване от „оголените свободни площи“.	% покритие на зелени площи
9.	Възстановяване на храстовата и дървесна растителност по всички улици и основни артерии, където това е възможно.	Възстановяване на зелената биомаса, която има естествен пречистващ ефект за въздуха.	Брой улици/бул. с възстановена растителност
10.	Проучване и предложения на възможности за законодателни промени, позволяващи премахване на дългогодишно недовършени строежи.	Премахване и почистване на стари строителни площадки с недовършено строителство, които представляват и неорганизиран източник на прах.	Брой премахнати и почистени
11.	Поетапно отстраняване на всички излезли от употреба МПС според НАРЕДБА за управление на отпадъците на територията на Община Джебел	Увеличаване на паркоместата в града и намаляване на предпоставките за паркиране в „свободните площи“.	Брой бракувани МПС.
12.	Засилване на контрола върху паркирането на МПС в зелени площи и принудително премахване. В община Джебел (особено в централна градска част) не се паркира на зелени	Опазване зелените площи и поконкретно зелената биомаса, която има естествен пречистващ ефект за въздуха. Намаляване на „оголените свободни площи“, които са	Брой наложени санкции.

	площи, защото се следи и контролира от органите на реда и служители на Общината.	неорганизиран източник на прах.	
13.	Ограждане на всички зелени площи с бордюри, които да са над нивото на почвената повърхност.	Ограничаване уноса на почва при дъжд върху тротоари, улици и т.н. Намаляване приноса на вторично суспендираните прахови частици от автомобилното движение по замърсената инфраструктура.	% оградени зелени площи (от всички зелени площи в града)
14.	Синхронизиране на планове за ремонтни дейности (разширение на мрежи и други) на операторите на комунални услуги. със съответното направление на общината.	Оптимизиране на строителните дейности и намаляване обема на изкопни работи в общината, съответно намаляване емисиите на прах.	Брой синхронизирани ремонтни дейности.
15.	Задължаване на комуналните дружества да извършат подмяна на амортизирани подземни комуникации, когато е приложимо, преди извършване на основен ремонт на пътната настилка.	Намаляване вероятността от възникване на авария под напълно подновен пътен участък. Намаляване емисиите на прах от изкопните дейности и в следствие от автомобилния поток по ремонтирания пътен участък.	Дължина на извършен основен ремонт на пътна настилка с подновени подземни комуникации.
16.	Енергийно обновяване на нежилищни (общински) и жилищни сгради, с цел намаляване на емисиите на CO ₂ .	Повишаване на енергийната ефективност в общинските сгради.	CO ₂ отпечатък.

План за действие за постигане на Специфична стратегическа цел 2 - „Да се поддържа доброто състояние на повърхностните и подземните води и оптимизира качеството на услугите в областта на управление на водите, включително използване на потенциала на минералните води на територията на общината.“

	Стратегическа мярка	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение
ПОДДЪРЖАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ПОВЪРХНОСТНИ И ПОДЗЕМНИ ВОДИ			
1.	Преглед на санитарно-охранителните зони (СОЗ) на водоизточниците и определяне на такива за водоизточниците, които нямат.	Опазване на водите и здравето на жителите на община Джебел.	Доклад за извършен преглед на СОЗ. Процент на водоизточници с определени СОЗ.
2.	Опазване на СОЗ на водоизточниците, с оглед недопускане на дейности, които се санкционират съгласно чл. 200, ал. 1, т.3 от ЗВ.	Опазване на водите и здравето на жителите на община Джебел.	Отчет за състояние на СОЗ.

3.	Изграждане на ПСОВ за гр.Джебел.	Опазване на водите и здравето на жителите на община Джебел.	Брой изградени съоръжения. Директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове.
ПОДОБРЯВАНЕ СЪСТОЯНИЕТО НА ИНФРАСТРУКТУРАТА			
4.	Рехабилитация, поддръжка и оптимизация на водоснабдителната мрежа. Изградена е водоснабдителна мрежа в повечето населени места, има много малко места в които няма изградена водоснабдителна мрежа. Канализация е изградена само в града и с. Припек. Към настоящият момент се проектира ПСОВ(пречиствателна станция за отпадни води) за града и кварталите.	Подобряване на експлоатационните качества и ефективността на мрежата, намаляване загубите на питейна вода.	Линейни метри от водоснабдителната мрежа.
5.	Реконструкция и поддръжка на съществуващи съоръжения от канализационна система.	Подобряване на експлоатационното състояние на мрежата, повишаване на капацитета ѝ, подобряване качеството на водните тела.	Линейни метри от канализационната система.
6.	Доизграждане на канализационната мрежа.	Опазване качеството на повърхностните и подземни води от замърсяване с битови и промишлени отпадъчни води	Линейни метри изградена канализационна мрежа.
7.	Реконструкция, изграждане на нови и поддръжка на съществуващи съоръжения за отводнителната система.	Отвеждане на дъждовни води.	Линейни метри съоръжения от отводнителната система.
8.	Приложение на водоснабдителни сондажи за използване на пресните (студени) подземни води за поливни и оросителни цели на зелени площи и уличната инфраструктура.	Осигуряване на води за поливни и оросителни цели на зелени площи и уличната инфраструктура.	Брой изградени водоснабдителни сондажи
УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА ОТ НАВОДНЕНИЯТА			
9.	Усъвършенстване и модернизиране на съществуващата система на община Джебел за ранно предупреждение при наводнения	Обхващане на всички потенциално изложени на риск от наводнение райони, с което ще се гарантира по-голяма защитеност на населението.	Включване на нови райони в системата.

10.	Пълно първоначално обследване и въвеждане на система за мониторинг на състоянието на дъждоприемните шахти	Осигуряване на оттичане на дъждовната вода.	Отчети и справки от мониторинга на състоянието на дъждоприемните шахти.
11.	Поддръжка на проводимостта на дъждоприемните шахти.	Поддържане на чистотата на шахтите с цел нормално оттичане на дъждовната вода при интензивни валежи.	Бр. почистени дъждоприемни шахти.
12.	Поддръжка на проводимостта на речните корита.	Поддържане на чистотата на коритата на реките и осигуряване нормалното протичане на високите води при интензивни валежи. Защита на населението и прилежащата инфраструктура от наводнение.	Линейни метри почистени площи.
13.	Корекции на реки или ремонт на стари корекции и други хидротехнически съоръжения, вкл. язовири, отводнителни и напоителни съоръжения.	Предпазване от вредното въздействие на водата при наводнения в уязвими участъци от водните тела; създаване качествена и устойчива жизнена среда чрез включването на открити водни течения, като елемент от нея. Подобряване на техническото състояние на коригираните участъци.	Линейни метри изградени съоръжения/ремонтирани съоръжения.
14.	Въвеждане на изискване за използване на „зелени покриви“, „зелени стени“ и други иновативни методи за улавяне на дъждовни води при новото строителство и насърчаване използването им при съществуващите сгради.	Намаляване на риска от наводнения за градските части, особено в централните градски части на община Джебел	Брой изградени съоръжения.
15.	Изготвяне на детайлна карта за риска от наводнения за територията на община Джебел, която отчита реалното състояние на изградените съоръжения.	Идентифициране на районите с повишен риск от наводнения. Подобряване на планирането. Повишаване на ефективността на оползотворяване на обществен ресурс.	Изготвена карта и идентифициране на зони с повишен риск от наводнения.

Чрез поддържане на качеството на повърхностни и подземните води на територията на общината ще бъде пряко и косвено повлияно постигането и на други специфични цели от Общинската програма за опазване на околна среда: специфична стратегическа цел ССЦ 4, ССЦ 6, ССЦ 7 .

План за действие за постигане на Специфична стратегическа цел 3 – „ Да се изпълнят количествените цели по „отпадъци“ на общинско ниво, чрез прилагане на мерки, съгласно йерархията при управление на отпадъците - предотвратяване, подготовка за повторна употреба, рециклиране, оползотворяване на материалите и енергията и в минимална степен екологосъобразно обезвреждане чрез депониране“

	Стратегическа мярка	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение
1.	Провеждане на информационни кампании за запознаване на потребителите с възможностите за ползването на електронни услуги, предоставяни от общината на граждани и фирми.	Допълнително предотвратени отпадъци чрез разширяване предоставянето на електронни услуги.	Текущи - Брой проведени Информационни кампании за ползване на електронни услуги Целеви - До края на 2025г. проведени минимум 10 Информационни кампании
2.	Изграждане на общински интернет портал с информация относно услуги за изделия (ИУЕЕО, ЕГО, текстил и др.), които могат да бъдат ремонтирани, повторно употребявани и реновирани на територията на общината, предоставяни от МСП, както и добри практики за управление на отпадъците и линк към електронни страници за търговия и/или подаряване на стоки втора употреба.	Изграден интернет портал. Създаване на възможности за осъществяване на кръгова икономика и минимизиране на отпадъците.	Целеви - Изграден общински интернет портал
3.	Продължаване на предприемането на мерки за алтернативни решения за предоставяне на услугата за дейности по почистване, събиране и извозване на смесените битови отпадъци, поради възникването на непредвидени ситуации.	Поддържане на добра хигиена и недопускане на възможност за вторично замърсяване.	Текущи – Брой сключени договори. Целеви – Недопускане на аварийни ситуации, водещи до дискомфорт на населението поради непредвидени ситуации.
4.	Прилагане на разделно събиране на хранителни био отпадъци от населението, от ресторанти, хотели и заведения за обществено хранене въз основа	Изграждане на система за разделно събиране на хранителни био отпадъци от населението, от	Текущи – Брой обхванато население; Брой обхванати обекти.

	на механизма «от врата до врата».	ресторанти, хотели и заведения за обществено хранене.	
5.	Провеждане на кампании за информиране на населението за възможностите за предотвратяване на генерирането на хранителни отпадъци. Информирание за възможностите за по-пълноценна употреба и по-добро разбиране на отбелязаните дати върху хранителните продукти.	Повишаване осведомеността на населението за предотвратяване на генерирането на хранителни отпадъци.	Текущи – Брой проведени кампании
6.	Въвеждане на механизъм за заплащане на такса битови отпадъци според определените основи, съгласно ЗМДТ.	Актуализиране на таксата за битови отпадъци.	Целеви – определена такса в зависимост от количеството генериран отпадък
7.	Изследване възможностите на общината за въвеждане на кръгови модели, които да подкрепят кръгова икономика за приоритетните потоци отпадъци: - хранителни продукти и битови хранителни отпадъци; - бързо-оборотни стоки и отпадъци от преработката при промишлено производство на напитки; - опаковки и отпадъци от опаковки; - електрическо и електронно оборудване и отпадъци от ЕЕО; - текстилни изделия и отпадъци от текстил; - мебели и отпадъци от производство на мебели; - строителни отпадъци; - автомобили и ИУМПС.	Въвеждане на кръговата икономика за определени потоци отпадъци.	Текущи – направено изследване; Брой кръгови модели;
8.	Въвеждане на наградни схеми за училища и детски градини на база количество разделно събрани отпадъци от хартия, пластмаса и стъкло.	Повишаване на знанията и участието на младите хора в разделното събиране на отпадъците	Текущи – Брой участващи училища, брой участващи детски градини.
9.	Провеждане на кампании за пролетно почистване на районите и населените места в общината.	Насърчаване обществената ангажираност и инициативност. Почистени нерегламентирани сметища.	Текущи – Брой участници, брой кампании, количество транспортирани отпадъци, брой почистени нерегламентирани сметища.

План за действие за постигане на Специфична стратегическа цел 4 - „Да се повиши ефективността при опазване на биологичното разнообразие, защитените територии, защитените местности и лечебните растения на територията на община Джебел.“

	Стратегическа мярка	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение
1.	Общината да възложи изготвяне на планове за управление на предварително приоритизирани защитени територии (защитени местности, природни забележителности) по реда и условията на <i>Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии</i> (Обн. ДВ. бр.13 от 15 Февруари 2000 г.).	Регламентиране на действията по опазване на природата и устойчивото ползване възобновяемите ресурси.	Изготвени и утвърдени планове за управление на защитени територии.
2.	Обособяване на гори във фаза на старост по смисъл на § 1, т. 43 от Допълнителните разпоредби на Наредба № 8 от 5 август 2011 г. за сечите в горите и в съответствие с чл. 1, ал. 1, т. 5 от същата Наредба.	Осигуряване на екологосъобразно стопанисване на горите и горските територии, собственост на община та и попадащи в защитени зони от мрежата Натура 2000.	Хектари гори, обособени във фаза на старост.
3.	Провеждане на информационни кампании за запознаване на населението на общината с биологичното разнообразие на нейната територия, както и със заплахите и начините за опазването му.	Повишаване на обществената ангажираност и инициативност.	Брой проведени информационни кампании и брой включили се граждани.
4.	Проучване на биоразнообразието на територията на общината извън защитените територии и зони (НЕМ).	Създаване на основа за целенасочено планиране за ограничаване загубата на биологично разнообразие в градска среда.	Проучена площ/ проведени теренни проучвания.
5.	При идентифициране на загуба на биологично разнообразие на територията на общината, извън защитените територии и зони, да се разработят и приложат адекватни мерки за ограничаване	Съхраняване а биологичното разнообразие извън НЕМ.	Изготвено и прието Ръководство / Насоки за ограничаване загубата на биологично

	загубата на биологично разнообразие.		разнообразие на територията на общината, защитените територии и зони .
6.	Проучване на биоразнообразието на територията на община Джебел и изготвяне на карта на обекти (зелени площи и др.) с голямо значение за опазване на биологичното разнообразие.	Подпомагане на планирането на мерки за опазване на биологичното разнообразие.	Изготвена карта на обектите от значение за опазване на биологичното разнообразие.
7.	Увеличаване на дела на храстите (до около 30% от общата територия на парка) и плодоносните растения в парковите части.	Подобряване на местообитанията на видовете в градска среда.	% територии, заети с храсти и плодоносна растителност.
8.	Организиране на ежегодни фестивали/събития, с подкрепата на бизнеса, промотиращи опазването на биологичното разнообразие. Събитията следва да включват дейности по залесяване, монтиране къщички за птици, къщички за прилепи, укрития за насекоми и т.н.	Повишаване на самосъзнанието на жителите на община Джебел по отношение на опазване на биологичното разнообразие.	Брой организирани фестивали/събития.
9.	Инвентаризация на птиците, обитаващи парковете на територията на община Джебел.	Подобряване на базата за вземане на решения.	Извършена инвентаризация.
10.	Инвентаризация на прилепите, обитаващи парковете на територията на община Джебел.	Подобряване на базата за вземане на решения.	Извършена инвентаризация.
11.	Проучване на възможности за финансиране на проекти за опазване и развитие на потенциална на лечебните растения на територията на общината.	Опазване и подобряване на местообитанията на видовете	Финансирани проекти
12.	Осъществяване на контрол за недопускане на ползване на лечебни растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата. Извършване на съвместни проверки на място (находища, пунктове и пазари), относно	Опазване и подобряване на местообитанията на видовете	Извършени проверки

	спазване на условията, поставени в позволителните за ползване на лечебни растения		
13.	Увеличаване на броя залесени дървета на териториите, собственост или управлявани от община Джебел. Залесяването на територията на община Джебел (както в градските, така и в извънградските части) да се извършва с местни видове.	Подобряване на състоянието на биоразнообразието чрез осигуряване на местообитания.	Увеличение с 10% на залесените територии до 2028г.

Мерките, подкрепящи биологичното разнообразие, неминуемо оказват положителен ефект върху състоянието на зелената система като местообитание за различни видове. Косвено, това помага за подобряване качеството на въздуха, водите и други компоненти от околната среда, намалява уязвимостта на околната среда на общината към климатичните промени, подобрява нивото на екосистемните услуги и др.

План за действие за постигане на Специфична стратегическа цел 5 – „Да се предотврати негативното влияние на вредните физични фактори шум, йонизиращи и нейонизиращи лъчения.“

	Стратегическа мярка	Очаквани резултати	Индикатори
1.	Създаване на Стратегическата карта за шум (СКШ) на агломерация Джебел и на съответния План за действие. Определяне на новите, приоритетни източници на шум и райони.	Подобряване на акустичната среда на територията на община Джебел. Ограничаване броя на обектите с наднормено шумово въздействие.	Приети СКШ на агломерация Джебел и План за действие.
2.	Отчитане на фактор Шум и изискване на необходимите шумозащитни мерки, при изготвяне и приемане на нови ПУП на зони с различно предназначение. При обособяване на нови производствени терени да се отчитат изискванията за шум, за близки територии с нормиран шумов режим.	Удовлетворяване на регламентираните гранични стойности за шум, за обектите на шумово въздействие (територии и зони с нормиран шумов режим).	Нива на шум в местата на шумово въздействие.
3.	Инспектиране на откритите строителни площадки на територията на община Джебел по отношение на спазване на нормативните изисквания към шума на	Ограничаване на шумовата емисия от използваната техника в околната среда.	Нива на шум

	машините и съоръженията, работещи на открито, както и спазване на дневните и нощните норми за шум. При необходимост, да се изисква поставяне на временни шумозащитни екрани, особено при наложителна работа през вечерния и нощния период.	Удовлетворяване на регламентираните гранични стойности за шум, за обектите на шумово въздействие (територии и зони с нормиран шумов режим).	местата на шумово въздействие.
4.	Актуализиране на нормативни документи на община Джебел, касаещи фактор Шум, в съответствие с промени в Европейското законодателство, в тази област.	Хармонизиране на нормативната база на община Джебел с Европейското законодателство.	Приети актуализиран и документи
5.	Подобряване на рекреационните функции на парковете за широко обществено ползване чрез осигуряването в тях на изпълнение на препоръките на Световната здравна организация за нива на шума под 55 dB в зони за почивка. Постигането на тези стойности може да се изпълни чрез някои от следните мерки: - Създаване на екологосъобразен дизайн на парковите площи; - Планиране на шумозаглушителни пояси в покрайнините на парковете; - Недопускане на дейности, повишаващи шумовото натоварване в границите на парковете; - Прилагане на управленски мерки за намаляване на шума.	Подобряване на качеството на парковите площи като зони за почивка	Проведени мероприятия за постигане на поставените цели.
Йонизиращи и нейонизиращи лъчи лъчения			
6.	Осигуряване на сигурност на община Джебел при радиационна авария: - откриване на безстопанствени източници на йонизиращи лъчения (ИЙЛ); - превоз на радиоактивни отпадъци (РАО) и / или ИЙЛ; - използване на ядрени и радиоактивни материали за терористични цели, саботаж и др.; - регистриране на нелегален трафик на територията на областта; - умишлено радиоактивно замърсяване на публични места, питейни	Предотвратяване повишаването на радиационното замърсяване и защита на населението от въздействието на ЙЛ.	-Атмосферна радиоактивност; - Специфична активност на естествени и техногенни радионуклиди в необработваемите почви;

	водоизточници, хранителни продукти и потребителска продукция; - падане на сателит захранван с ядрен реактор или с ядрени вещества и /или ИЙЛ; - пожар на място с наличие на ИЙЛ; - откриване на медицински симптоми от радиоактивно облъчване на лица от населението; - оказване на помощ в обект, в който се намира източник на йонизиращо лъчение (ИЙЛ).		- Обща алфа-и обща бета-активност, съдържание на естествен U и специфична активност на ²²⁶Ra на повърхностни води; - Радиационно влияние на дейността на АЕЦ „Козлодуй” върху околната среда; - Дозово натоварване на населението.
7.	В областта на контрола - събиране на данни от измервания на стойностите на ЕМП/ мониторинг в населени места. Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране; разработване на цифрови модели, анализи и прогнози във връзка с климатичните изменения.	Допълване и поддържане на електронната информационна система за източниците на ЕМП.	Брой пунктове с измервания на ЕМП, съгласно Указания на МЗ.

План за действие за постигане на Специфична стратегическа цел 6 - „Да се подобри управлението и увеличи площта на зелената система на територията на общината.“

	Стратегическа мярка	Очаквани резултати	Индикатори
1.	Поддържане и периодично актуализиране на Регистър на озеленените площи – информация за	Предоставяне на актуални данни за озеленените площи в община Джебел.	Ежегодно актуализиран Регистър на озеленените площи.

	поддържащите фирми, ревизиране на площите.		
2.	Идентифициране, картиране и остойностяване на екосистемните услуги и интегрирането им в отчетите на Общината.	Допринасяне за изпълнение на ангажимента до 2020 г. всяка страна-членка на ЕС да включи в системите си за отчет и докладване екосистемните услуги. Създаване на базирана върху екосистемните услуги информационна система за състоянието на урбанизираните екосистеми и предоставяните от тях услуги чрез приложение на съвкупност от индикатори за оценка и картиране, с оглед на по-доброто разбиране и прилагане на секторните политики за устройство и развитие на териториите.	Класифициране и картиране на видовете екосистемни услуги на територията на община Джебел, съгласно методика на ИАОС. Остойностяване на видовете екосистемни услуги на територията на община Джебел.
3.	Подобряване състоянието на растителността във вътрешнокварталните пространства и уличното озеленяване, подобряване и на обемно-пространствената композиция и нивото на естетическа стойност.	Рехабилитиране на растителността и увеличаване на общите естетически качества на ландшафта.	Ежегоден мониторинг на състоянието на растителността във вътрешно кварталните пространства и уличното озеленяване.
4.	Изготвяне на карта на всички замърсени почви и нарушени терени на територията на община Джебел.	Създаване на основа за планирани дейности по подобряване състоянието на почвите на територията на община Джебел и последващото им оформяне като зелени площи.	Изготвена карта на замърсените почви и нарушени терени на територията на община Джебел.
5.	Рекултивиране на замърсени и нарушени терени като паркове и зелени площи. Залесителни мероприятия с участие на доброволци.	Увеличаване на зелените площи, възстановяване на нарушените терени и подобряване на ландшафта.	Рекултивирана техническо и/или биологично площ,
6.	Планиране и изграждане на нови паркове за широко обществено ползване, особено в северните части на община Джебел.	Увеличаване на териториите за отдих и рекреация, облагородяване на пустеещи земи	Планирана и усвоена площ на новите паркове за обществено ползване.
7.	Изготвяне на комплексна методика за анализ, оценка и периодичен мониторинг на устойчивостта на дървесните	Увеличаване на устойчивостта на зелените площи в градската среда, както и повишаване на естетическите качества на	Методика за мониторинг на фитосанитарното състояние на

	видове и тяхното фитосанитарно състояние, съобразно съвременните промени в климатичните условия на града, свързани основно с повишаване на температурите, замърсяване на атмосферния въздух, засоляване на почвите и др.	ландшафта – зрительно и обемно-пространствено.	дървесната растителност. Списък с най-устойчиви видове с подходящи декоративни качества, съобразно местоположението им в градската среда.
8.	На базата на изводите от „Карта на топлинните точки“ в община Джебел да се предвидят дейности по ограничаване на вредното въздействие в зависимост от конкретния обект и/или при необходимост подмяна на видовете.	Повишаване качеството на околната среда в община Джебел и многократно подобряване на естетическите качества на заобикалящата ни среда.	Ежегоден мониторинг доклад от постигнатия резултат на въведените мерки за „топлинните точки“.
10.	Увеличаване на използването на покривно и вертикално озеленяване.	Повишаване естетическите качества на средата, намаляване на запрашеността на атмосферния въздух. Подобряване на енергийната консумация на сградите и цялостно подобряване на околната среда.	Увеличаване на тези площи, бр. сгради.
11.	Разработване на програма за запазване и развитие на зелени клинове на Джебел.	На първо място ще се осигури пешеходна връзка от центъра на града с околните на града гори, като същевременно ще се създадат отлични условия за спорт и рекреация на жителите и гостите на града. От друга страна ще се увеличи процентът на зелените площи в и около града, което ще доведе до подобряване на качествата на околната среда.	Планирана и усвоена площ за развитие на зелените клинове.

Чрез подобряване на състоянието на зелената система ще бъде пряко и косвено повлияно постигането и на други специфични цели от Общинската програма за опазване на околна среда. Ще бъде ограничено запрашването на въздуха, ще бъде осигурено убежище за биологичното разнообразие, възможно е да се ограничи шума в дадени територии.

План за действие за постигане на Специфична стратегическа цел 7 - „ Да се ограничат и/или предотвратят рисковете пред община Джебел, в следствие от

изменението на климата и да се адаптира общината към случащите се климатични промени.“

	Стратегическа мярка	Очаквани резултати	Индикатори
1.	Изготвяне на Стратегия за адаптация към климатичните промени на община Джебел.	Смекчаване или елиминиране на рисковете пред общината вследствие изменението на климата	Съгласно Плана за действие на Стратегия за адаптация към климатичните промени на община Джебел
2.	При необходимост, актуализиране на Стратегията за адаптация към климатичните промени. Координиране с изготвящи се в периода 2024-2028 г. стратегически секторни документи.	Гъвкавост на Плана за действие, отговарящ на промените в средата.	Изготвени доклади и отчетени резултати.
3.	Разработване на План за действие за устойчива енергия и климат за периода 2024-2028 г.	Стимулиране на нисковъглеродното развитие на икономиката; конкурентоспособна и сигурна енергетика; намаляване зависимостта от внос на горива и енергия; гарантиране на енергия на достъпни цени за всички потребители.	Разработен и приет План за действие за устойчива енергия и климат за периода 2024-2028 г.
4.	Систематизиране на наличната информация от минали години и изграждане на база данни и система за мониторинг на основните параметри, свързани с рисковете от климатичните промени наводнения, прегряване (увеличаване на температурата в градска среда), суша и т.н.	Създаване на база данни, подпомагаща планирането на подходящи мерки за справяне с климатичните промени.	Изградена база данни. Определени параметри за дългосрочен мониторинг.

През 2017 г. европейската инициатива „Споразумение на кметовете” и инициативата на ООН „Пакт на кметовете” се обединяват в „Глобално споразумение на кметовете за климат и енергия” (ГСККЕ), за да се постигне консолидиран напредък на градско равнище към нисковъглеродна икономика и устойчиво развитие и да се демонстрира глобалното въздействие на местните действия. Градовете възприемат и интегриран подход за смекчаване на и адаптация към изменението на климата чрез разработване на План за действие за устойчива енергия и климат за периода до 2028 г.,

който обхваща едновременно дейности за намаляване на парниковите газове и за адаптация към промените в климата.

План за действие за постигане на Специфична стратегическа цел 8 – „Да се намали популацията на безстопанствените кучета на територията на общината“

	Стратегическа мярка	Очаквани резултати	Индикатори
1.	След като Министерът на земеделието, храните и горите издаде Наредба за прилагане на националната програма и за процедурите по нейното изпълнение, механизма на финансиране и отчетност, Общината да разработи и приеме Общинска програма за изпълнение на Националната програма за овладяване популацията на безстопанствените кучета и план за действие, съгласно Закона за защита на животните.	Изпълнение на законовите задължения на общината по въпроса и постигане на оптимални резултати чрез стратегическо планиране на мерките. Предстои актуализиране на Наредба за регистриране и стопанисване на кучетата на територията община Джебел – Отменена с Решение № 396/24.03.2023г. на Общински съвет – Джебел	Разработена и приета актуална Общинска програма за овладяване популацията на безстопанствените кучета.
2.	Съвместно с неправителствените Организации изготвяне и прилагане на образователни програми и провеждане на информационни кампании за запознаване с отговорностите на собствениците на домашни животни, съгласно разпоредбите на ЗЗЖ	Увеличаване на обществената ангажираност, намаляване на притока на изоставени кучета от недобросъвестни граждани. Повишаване на информираността на гражданите и увеличаване на приходите от годишни такси.	Увеличаване на броя на регистрираните (включително чипирани) домашни кучета. Брой проведени кампании. Предстои да се изгради приют за кучета в областния град Кърджали, от който може да се възползва и община Джебел.
3.	Обособяване и изграждане на заградени площадки за свободно разхождане на домашни кучета.	Онагледяване на получените средства от годишните такси за кучета и повишаване на доверието към Общината. Постигане на по-добро качество на средата.	Изградени заградени площадки за домашни кучета.
4.	Увеличаване честотата на системните проверки за изпълнителността на задълженията на собствениците на животни-компаньони.	Намаляване на риска от изоставяне и проява на безотговорно отношение на собственици на домашни кучета.	Брой проверени собственици и написани актове.

20. СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ, ОТЧЕТ И КОНТРОЛ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЩИНСКАТА ПРОГРАМА

За да се изпълнява успешно Общинската програма за опазване на околната среда, се изисква прилагане на система за мониторинг и контрол на изпълнението ѝ. Необходимо е да се извършва и оценка на крайния ефект от нейното изпълнение, както и периодичната ѝ актуализация в случаите на промяна в обстоятелствата или необходимост от корекция на целите.

1. Организация на изпълнението, мониторинг и контрол на Програмата

За да се гарантират действителните резултати, е изградена системата за програмен мониторинг и контрол на базата на европейското, националното и местното законодателство. Програмният мониторинг и контрол е тази част от програмата, която следи за правилното изпълнение на избраната стратегия по отделни мерки, които са изброени в плана за действие. Системата на програмния мониторинг и контрол позволява да се определи дали Общината се приближава към планираните стратегически цели.

Изпълнението на конкретните мерки и дейности, които водят до постигане на планираните цели, е задължение на община Джебел в нейната административна цялост. Общинската администрация следва своевременно да подготвя и внася проекти за финансиране на дейностите по опазване на околната среда.

Разпределението и прецизирането на задачите от Плановите за действие към съответните експерти по специалности и включването им в годишната програма на община Джебел за съответната година, както и проследяването на планирането, изпълнението и спазването на сроковете са задължения на съответната общинска структура, определена за извършването на тези дейности, съгласно актуалния към релевантния момент Устройствен правилник за организация и дейността на общинската администрация. Съобразно Устройствения правилник се определят и отговорните структури/експерти от Общинската администрация отговарящи за оперативните дейности, свързани с отчетността, организацията и координацията с други структури (в и извън общината), имащи отношение към изпълнението и контрола на програмата.

Наблюдението и оценката на ПООС ще се извършва с оглед постигането на ефективност и ефикасност от изпълнението ѝ. Предметът на наблюдение включва изпълнението на целите и приоритетите на Програмата, организацията и методите на изпълнение, прилагани от съответните административни структури, организациите и юридическите лица, участващи в изпълнението им. Наблюдението е важен елемент, който позволява да се засили или намали активността в конкретна насока, да се предприемат коригиращи действия, ако напредъкът е неудовлетворителен или, ако условията се изменят.

Оценката включва информация от наблюдението и от други източници на ефектите от предприетите действия и на резултатите от тях. Извършването на оценката ще осигури

на управлението механизми на контрол чрез информация за разходите и за резултатите. Оценката дава възможност да се проследи ефектът от планираните и реализираните дейности. Информация за оценката следва да се предостави по подходящ начин на обществеността, като по този начин се представят пред хората проблемите, планираните инициативи и най-вече напредъкът по постигането на визията и главната стратегическа цел.

В процеса на наблюдение, спазването на принципите за партньорство, публичност и прозрачност се осигуряват от община Джебел.

Контролът върху изпълнението на Общинската програма за опазване на околната среда се извършва от Общински съвет по отчети за изпълнението ѝ, внасяни ежегодно от Кмета на Общината.

2. Периодичност на актуализация на Програмата за околна среда/плана за действие

Настоящата Програма за опазване на околната среда на община Джебел е с период на действие от 2024 до 2028 г.. Съгласно чл. 79, ал. 5 от ЗООС, Кметът на община Джебел може да предложи допълване и актуализиране на ПООС. Измененията, допълненията и актуализацията на Общинската програма за опазване на околната среда се приемат от Общински съвет на община Джебел.

Настоящата Общинска програма следва да бъде актуализирана при съществени промени в националното законодателство или по съображения, които биха допринесли за подобряване на плана за действие, например при навлизане в нов програмен период на страната, както и на общините или при изготвянето на значителен брой стратегически документи, финансови инструменти и др., чиито възможности следва да бъдат използвани.

Изработването на нова Програма за опазване на околната среда на община Джебел се налага и при изтичане на срока на действие на съществуващата ПООС, а именно 2028 г.

3. Отчет за изпълнението на програмата за околна среда пред Общински съвет Джебел и РИОСВ - Джебел

В съответствие с изискванията на чл. 79 от ЗООС, Програмата се приема от Общински съвет Джебел, който контролира изпълнението ѝ (ал. 4). Кметът на община Джебел трябва ежегодно да внася в общинския съвет отчет за изпълнението на Програмата за околна среда. В този отчет се отбелязват постиженията и слабостите при изпълнението на програмата, които стават достояние и на обществеността чрез публикуването им на интернет страницата на община Джебел и по друг подходящ начин. При необходимост се правят предложения за допълване и актуализиране на програмата.

С настоящата програма се предлага отчетът да се изготвя и внася в Общински съвет Джебел до 31 март всяка година, заедно с информацията за изпълнението на други

стратегически документи на Общината по въпроси, свързани с опазване на околната среда. Екземпляр от отчета за изпълнението на Програмата за околна среда трябва да бъде представян за информация и в РИОСВ - Хасково, съгласно чл. 79, ал. 6 от ЗООС.

21. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

Организацията за изпълнението на общинската Програма за опазване на околната среда на община Джебел може да се определи като процес на системно планиране, събиране и анализ на информация и данни, разработване на проекти, кандидатстване за финансиране, реализация на одобрените проекти и редица други контролни и съпътстващи дейности.

В този смисъл е целесъобразно Общината да разработи и прилага единна стройна организация за изпълнението на програмата, в която са ясно определени отговорниците за заложените проекти и дейности. За установяване на степента на изпълнение на целите на Общинската програма за опазване на околната среда се предвижда система за наблюдение и оценка, която ще работи при условията на:

- Използване на показатели за наблюдение и оценка
- Съответствие с принципите на публичност, прозрачност и равнопоставеност . Наблюдението и оценката следва да проследяват ежегодно до каква степен са изпълнени конкретните задачи (чрез показателите) за постигане целите на ОПООС и спазени ли са тези основни принципи. В случаи, че не са изпълнени задачите за съответния период или не са съблюдавани принципите на публичност, прозрачност и равнопоставеност се извършва анализ на причините за това и какви действия следва да бъдат предприети с оглед на тяхното реализиране. За наблюдение и оценка на изпълнението на ОПООС, координиращ орган е РИОСВ. По отношение реализацията на заложените в Програмата цели и мероприятия, основната дейност за координация, изпълнение и отчет е задължение на еколога на общината. Периодично да се извършва актуализация на програмата, свързана с възникнали нови обстоятелства и документи. Да се представя ежегоден отчет за изпълнението пред Общинския съвет.

Източници на финансиране на екологични проекти Основните източници за финансиране на екологични проекти са:

Европейски фондове и програми

- **Програма "Околна среда" (ПОС) 2024-2028:** Това е основната програма на Европейския съюз за финансиране на проекти, свързани с опазването на околната среда в България. Общини, като Джебел, могат да кандидатстват за финансиране на проекти, свързани с управление на отпадъци, подобряване на качеството на въздуха, водоснабдяване и канализация и други екологични дейности.

- **Програма LIFE:** Европейската програма LIFE финансира проекти, насочени към опазването на околната среда и климата. Тази програма е подходяща за местни власти, които искат да развият иновативни решения за екологични проблеми.
- **Европейски структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ):** Това включва Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионния фонд, които подкрепят различни проекти, включително и тези, насочени към опазване на околната среда.

Национални фондове и програми

- **Национален доверителен екофонд (НДЕФ):** Финансира екологични проекти, включително енергийна ефективност, управление на отпадъци, възобновяеми енергийни източници и други.
- **Оперативни програми в България:** Освен Програма "Околна среда", други оперативни програми, като "Иновации и конкурентоспособност" или "Развитие на човешките ресурси", също предлагат финансиране за проекти, свързани с устойчивото развитие и околната среда.
- **Министерство на околната среда и водите (МОСВ):** Министерството предлага различни програми и грантове за общини и неправителствени организации, които искат да развият проекти за опазване на околната среда.

Международни организации и донори

- **Програми на Организацията на обединените нации (ООН),** като Програмата за развитие на ООН (ПРООН), които финансират проекти за устойчиво развитие и опазване на околната среда.
- **Програми на Световната банка и Европейската инвестиционна банка:** Финансират проекти за устойчиво развитие, включително инфраструктурни проекти, свързани с околната среда.

Публично-частни партньорства и спонсори

- **Партньорства с частни компании:** Някои компании имат интерес в социално отговорни инвестиции и биха могли да спонсорираят проекти, свързани с опазване на околната среда.
- **Фондации и НПО:** Много неправителствени организации и фондации предоставят финансиране за екологични инициативи на местно ниво.

Собствени средства на общината

- **Община Джебел** може да използва и собствени бюджетни средства или да събира средства чрез местни данъци, такси или други местни финансови инструменти.

За да получите актуална и конкретна информация за възможностите за финансиране през 2024 година, препоръчително е да се свържете директно с:

- **Областния информационен център в Кърджали**, който предоставя информация за европейските програми.
- **Министерство на околната среда и водите (МОСВ) и Националния доверителен екофонд (НДЕФ).**

22. АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ СТРАНИ, СЛАБИТЕ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ

(SWOT-анализ)

SWOT-анализът като качествен аналитичен и прогностичен метод дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на общината и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на развитието. Основен инструмент при този анализ е общата матрица, отразяваща взаимодействието на вътрешните фактори (силни и слаби страни), и външните фактори (възможности и заплахи). Изготвянето на SWOT-анализа на община Джебел бе извършено с отчитане интересите на всички заинтересовани страни. Резултатите от процеса са както следва:

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Висока защита на природните територии: България е на трето място в ЕС по процент от територията, която попада под защита по мрежата „Натура 2000“, като около 34% от територията на страната е защитена. В община Джебел, защитените територии включват важни местообитания и видове, което създава силна основа за развитие на екотуризъм и природосъобразни инициативи.	Ниска енергийна ефективност и остаряла инфраструктура: Около 70% от сградния фонд в община Джебел е с ниска енергийна ефективност. Много от тези сгради са строени преди 1989 г. и не отговарят на съвременните изисквания за топлоизолация и енергоспестяване. Тази ситуация води до високи разходи за отопление и повишени въглеродни емисии.
Финансови възможности за екологични проекти: Програмата "Околна среда 2021-2028" на Европейския съюз предоставя на България 1.5 милиарда евро за проекти, свързани с управление на водите, отпадъците, защита на биоразнообразието и смекчаване на климатичните промени. Тази програма също така предоставя	Липса на интегрирани системи за управление на отпадъците: Към 2023 г. в община Джебел не съществуват модерни съоръжения за рециклиране и компостиране на битови отпадъци. Само 15% от общите отпадъци в региона се рециклират, като останалите 85% се депонират на сметища. Това увеличава риска от замърсяване на почвите и водите.

средства за намаляване на въглеродните емисии и насърчаване на устойчивото развитие.	
Участие на местното население: В последните години се наблюдава повишено участие на местните общности в проекти за опазване на околната среда. Проучванията показват, че над 60% от жителите на малки населени места в региона са готови да участват в проекти за подобряване на екологичната обстановка чрез доброволчески дейности и екологично образование.	Недостатъчни мерки за опазване на водните ресурси: Общината е засегната от липса на надеждни системи за управление на водните ресурси. В последните пет години водните ресурси са намалели с около 20% поради комбинация от суша и лошо управление на водните запаси. Това води до увеличаване на разходите за водоснабдяване и създава потенциални рискове за общественото здраве.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Развитие на възобновяеми енергийни източници: Община Джебел има потенциал за развитие на възобновяеми източници на енергия като слънчева и вятърна енергия. По данни на Министерството на енергетиката, средната годишна слънчева радиация в региона е около 4.5 kWh/m ² /ден, което е подходящо за инсталиране на фотоволтаични системи. Подобни проекти биха могли да намалят въглеродните емисии с до 30% през следващите 10 години.	Климатични промени и екстремни метеорологични условия: Промените в климата водят до увеличаване на честотата и интензивността на сушите и наводненията в региона. През последните две години над 30% от площта на общината е била засегната от такива явления, което има сериозно въздействие върху селското стопанство и водните ресурси.
Инвестиции в инфраструктурата за управление на отпадъците: При наличие на подходящи инвестиции в модернизацията на съоръженията за управление на отпадъците, община Джебел може да увеличи процента на рециклираните отпадъци до 50% през следващите 5 години. Това ще намали замърсяването и ще спомогне за по-добро използване на ресурсите.	Финансова зависимост от външно финансиране: Въпреки значителните фондове, предоставени от ЕС, общината е уязвима от промени в политиката на Европейския съюз или намаляване на финансирането. При намаляване на външните източници на финансиране, ще бъде трудно да се поддържат и развиват нови екологични инициативи.
Насърчаване на екотуризма: Защитените територии в района на Джебел предоставят възможност за развитие на екотуризъм, който може да доведе до икономически ползи и същевременно да насърчи	Проблеми с общественото съзнание и участие: Въпреки увеличаващата се осведоменост, част от населението продължава да не възприема сериозно екологичните проблеми.

опазването на природните ресурси. Прогнозите сочат, че туризмът може да увеличи приходите в общината с до 15% годишно, ако се прилагат устойчиви практики.	
ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	
• Подобряване на енергийната ефективност на сградния фонд: Общината трябва да насърчава програми за енергийна ефективност чрез подмяна на дограмите, изолация и въвеждане на модерни отоплителни системи. Тези мерки биха могли да намалят енергийните разходи с 30-40% и да понижат въглеродните емисии.	
• Инвестиции в модерни системи за управление на отпадъците: Община Джебел трябва да приоритизира изграждането на съоръжения за рециклиране и компостиране, което би могло да увеличи процента на рециклиране до 50% в следващите 5 години.	
• Развитие на устойчив туризъм: Насърчаване на екотуризма чрез подобряване на туристическата инфраструктура и предлагане на екологично съобразни услуги. Тази стратегия може да доведе до устойчиво икономическо развитие и запазване на природното богатство.	
• Справяне с климатичните рискове чрез адаптационни стратегии: Изготвяне на планове за управление на водните ресурси и предотвратяване на наводнения, както и мерки за опазване на почвите и горите от суши и пожари.	

Тези стратегии и препоръки са ключови за успешното прилагане на екологичната програма на община Джебел и за постигането на устойчиво развитие в региона.

23. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Общинското ръководство на Община Джебел изпълнява заложените цели и приоритети, като успешно се адаптира към динамичната и нестабилна макро – и бизнес среда. Подготвят се, вземат се и се осъществяват навременни управленски решения за решаване на редица проблеми, сред които неструктурирани такива, което е гарант за изяви мениджърски умения и прилагането на актуални и адекватни подходи и методи.

Голяма част от добрите практики се извеждат от развиването на активна проектна дейност в Общината, като голяма част от проектите се изпълняват успешно, в регламентираният срокове.

Налице е ефективно управление на ресурсите, включително и човешките ресурси, което предоставя осъществяването на визията за *Устойчиво развитие на община Джебел* и взаимосвързаните икономическите, социални и екологични цели, в които тя се конкретизира.